MARXISTI-LENINISTIN

materialistinen dialektiikka

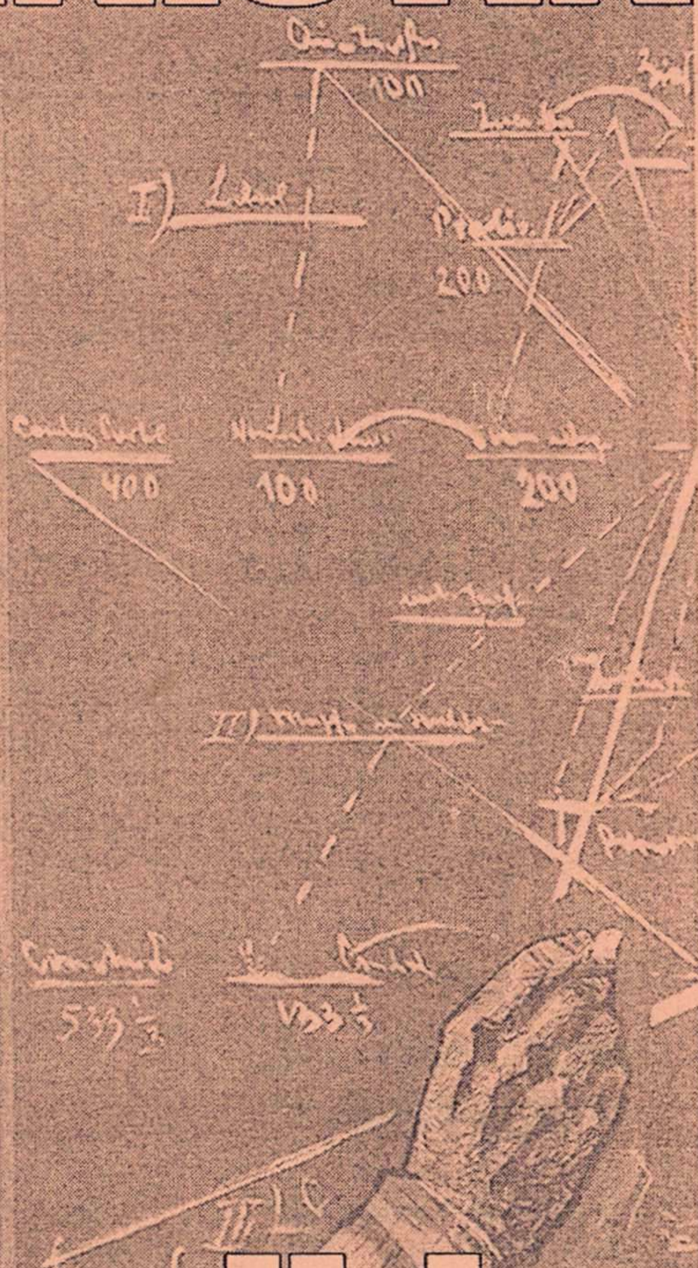
materialistinen historiankäsitys

lisäarvoteoria

imperialismiteoria

puolueteoria

perusvihko

PERUSASIAT 1

Marxisti-leninistin perusvihko

PERUSASIAT -sarjan julkaisu nro 1

Kommunistinen nuorisoliitto
Sosialismi.net
Tampere 2006
ISBN 952-99453-2-9 (nid.)
ISBN 952-99453-3-7 (PDF)

Sisällys

Lukijalle

Kommunistinen teoreettinen kirjallisuus on hyvin laajaa ja monipuolista. On filosofiaa, taloustiedettä, valtio-oppia, organisaatioteoriaa, monenlaisia tutkimustöitä ja niin edelleen. Kommunismista kiinnostuneella voi aluksi olla suuria vaikeuksia teorian opiskelun aloittamisessa. Teoriaan tutustuminen saattaa jäädä kesken, jos heti ensimmäisenä on otettu liian laaja tai yksityiskohtaisia taustatietoja vaativa aihe opiskeltavaksi.

Tämän vihkon tarkoituksena on marxismi-leninismin ja kommunismin *ydinasioiden* esitteleminen. Meidän on tutkittava ja ymmärrettävä todellisuutta, jotta kykenemme sen muuttamiseen. Tähän tehtävään keskittyy *materialistinen dialektiikka*. Ihmisyhteiskunnan historiallisuuteen ja yleiseen rakenteeseen tutustumista helpottaa *materialistisen historiankäsityksen* opiskelu. *Lisäarvoteoria* osoittaa nykyisen järjestelmän perustana olevan työväenluokan riiston. Nykyistä kapitalismia kokonaisuutena käsittelevä *imperialismiteoria* on väline maailman rakenteen hahmottamisessa ja kommunistien kansainvälisen toiminnan suunnittelemisessa. Lopuksi *puolueteoria* toimii tärkeänä työkaluna kommunistien toiminnan organisoimisessa.

"Marxisti-leninistin perusvihko" on runko, jonka ympärille laajemmat opinnot voidaan rakentaa. Vihkon on kirjoittanut Kommunistisen nuorisoliiton valistusjaoston työryhmä vuoden 2005 aikana. Tekstissä on otettu huomioon nuorisoliiton jäsenten ja opintokerhojen antamat kommentit. Valistusjaosto kokoaa vihkon pohjalta perusopinto-ohjelman, johon sisältyy laajentavaa kirjallisuutta. Tulevaisuudessa KomNL:n valistusjaosto tulee aina tarpeen vaatiessa uudistamaan tätä vihkoa ja perusopinto-ohjelmaa. Vuosien kuluessa vihkon sisältöä ja rakennetta tulee kehittää ja muuttaa aina uusiin olosuhteisiin ja tietoihin soveltuvaksi. Tähän tarvitaan *palautetta* myös Sinulta ja osastojen opintokerhoilta. Palautteen voit antaa osastosi valistussihteerille tai suoraan nuorisoliiton valistusjaostolle.

Kommunistiseen teoriaan tutustuminen tulee varmasti antamaan Sinulle monia oivaltamisen elämyksiä, sekä eväitä kamppailuun paremman maailman puolesta. Iloa opintoihin!

KomNL:n valistusjaosto
4.3.2006

1. luku
Materialistinen dialektiikka

Suurin vaikeus marxismi-leninismin opiskelussa on teorian laajuus. Vaarana on johonkin yksittäiseen osa-alueeseen keskittyminen, tai teorian "pänttääminen" erillisinä opinkappaleina. Väärät opiskelumenetelmät johtavat helposti vääriin johtopäätöksiin, väärinymmärryksiin tai virheellisten tietojen omaksumiseen — ja itse teoria jää ymmärtämättä.

Jokaisen kommunismia opiskelevan on jo alusta lähtien pyrittävä ymmärtämään, mikä yhdistää kommunistisen teorian kaikkia eri osa-alueita. Yleinen ensivaikutelma on, että marxismi-leninismi olisi laaja kokoelma *Karl Marxin, Friedrich Engelsin* ja *Vladimir Leninin* laatimia oppeja. Tältä asia pinnalta katsoen näyttääkin. Tunnollinen ja asiasta aidosti kiinnostunut opiskelija huomaa klassikoiden eri teoksia tutkiessaan, että niitä yhdistää keskenään sopusoinnussa oleva filosofia ja tutkimusmenetelmät. Kommunistisen teorian ydin ei siis ole se, mitä johtopäätöksiä kommunismin klassikkojen teokset sisältävät, vaan se *miten* näihin johtopäätöksiin on tultu. Marxia, Engelsiä, Leniniä ja muita teoreetikkoja tulee pitää ennen kaikkea taistelutovereina, jotka tutkivat paljon asioita ja tekivät oikeiden menetelmiensä avulla niistä osuvia johtopäätöksiä.

Meidän tarkoituksenamme on muuttaa maailmaa. Jokaisen kommunistin ei tarvitse lukea kaikkia niitä tuhansia sivuja, joita Marx on kirjoittanut taloudesta, eikä kaikkien tarvitse lukea läpi jokaista teosta Leninin hengästyttävän laajasta tuotannosta. Kuitenkin, jotta osaisimme muuttaa maailmaa, meidän on *osattava tutkia* sitä ja *ymmärrettävä*, millainen nykyinen maailma on.

Ennen hyväksi havaittuja keinoja ei voida käyttää summittaisesti uusiin muuttuneisiin olosuhteisiin. Kommunistista teoriaa on osattava soveltaa luovasti. On tehtävä oikea analyysi uusista ilmiöistä sekä asetettava tavoitteet oikealla tavalla tilannetta ja voimasuhteita vastaavasti. Lisäksi on löydettävä oikeat menettelytavat päämääriin pääsemiseksi. Tämä ei koskaan ole helppoa. Meillä on kuitenkin mahdollisuus tutkimuksen ja laajan keskustelun avulla löytää oikeat toimintatavat. Kommunistisen teorian perusolemus on tutkimusmenetelmissä eli metodologiassa. Juuri yhtenäisen filosofian sisältämän metodologiansa vuoksi marxismi-leninismi muodostaa eheän, johdonmukaisen kokonaisuuden.

Filosofia

Filosofiaa on harjoitettu sivistyksen alkuajoilta lähtien. Sen tavoitteena on aina ollut jonkinlaisen järjestelmällisen maailmankatsomuksen muodostaminen. Maailmankatsomuksella ymmärretään niiden katsomusten kokonaisuutta, jotka käsittelevät ulkomaailmaa ja ihmisten asemaa siinä. Kun maailmankatsomus määritellään näin, on selvää, että kaiken filosofian sisältö on maailmankatsomuksellista.

Filosofian perustehtävä

Kaikilla ihmisillä, joilla on tajunta, on tietenkin aina ollut jonkinlainen maailmankatsomus, myös alkukantaisimmissa yhteisöissä. Mutta maailmankatsomus ei välttämättä ole filosofinen (yhtenäinen ja johdonmukainen). Se voi olla vaistonvaraisesti ja ympäristön vaikutuksesta suoraan muovautunut.

Filosofinen maailmankatsomus ei synny vain omaksumalla tietoja ja käsityksiä eri asioista vaan tietyn näkemyksen ja tutkimusmenetelmän tietoisesta toteuttamisesta tietojen ja käsitysten omaksumisessa. Tämä on ollut filosofian perustehtävä ja on edelleen. Mutta filosofia on myös muuttunut paljon yhteiskunnan ja sen mukana myös filosofian itsensä kehittyessä.

Filosofia on "tieteiden tiede"

Filosofia oli ensimmäinen tiede. Filosofia tarkoittaa "viisauden rakkautta", pyrkimystä tietoon. Alkuvaiheissaan olleet erityistieteet sisältyivät pitkään myös filosofiaan, kunnes ne erkanivat omiksi suhteellisen itsenäisiksi tieteenhaaroikseen. Erityistieteiden sinänsä luonnollinen erkaantuminen filosofiasta tapahtui luokkayhteiskunnan oloissa, mistä selittyy myös filosofiaan kasaantunut, yhteiskunnan edistystä vastustava ja luokkayhteiskunnan säilymistä palveleva "kuona". Filosofia on jäänyt muita tieteitä huomattavasti 'vapaammaksi' alueeksi, jossa kaikenlainen mystiikka ja suoranainen tieteenvastaisuus rehottaa villinä. Jotta voidaan menestyksellisesti taistella tieteellisen maailmankatsomuksen puolesta vaikkapa valtio-opissa tai taloustieteessä, on kyettävä vetämään vastustajan ajatusten juuret paljaiksi filosofiaan saakka.

Filosofia on tiede todellisuuden yleisimmästä olemuksesta ja yleisimmästä rakenteesta, *luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun yleisimmistä yhteyksistä*, ja erityisesti yleisimmistä lainalaisuuksista. Filosofia on tieteen kehityksen myötä saanut erikoistua perustehtäväänsä: järjestelmällisen maailmankatsomuksen muodostamiseen. Filosofian nykyinen tehtävä on olla kaikkein yleistävin tiede, erityistieteitä yhdistävä "tieteiden tiede".

Kommunistisen teorian sisältämää filosofista maailmankatsomusta kutsutaan yleensä *dialektiseksi materialismiksi*. Se on kommunismin filosofinen sydän, josta "veri virtaa" teorian kaikkiin jäseniin tehden niistä elinvoimaisia. Vaikka dialektinen materialismi on läsnä kaikessa kommunistisessa teoriassa, on tarpeellista tutustua tähän filosofiaan sinällään — sikäli kuin sen tarkasteleminen sovellutuksistaan erillään ylipäätään on mahdollista. Kuten nimitys (dialektinen materialismi) kertoo, kommunistinen filosofia on *materialistista*. Miksi näin on, ja mitä se tarkoittaa, selviää tutustumalla filosofian peruskysymyksiin.

Filosofian peruskysymykset

Jokaisen filosofisen maailmankatsomuksen on otettava kantaa siihen, mikä on ajattelun ja olemisen suhde. *René Descartes* ilmaisi 1600-luvulla oman näkemyksensä asiasta kuuluisalla lausahduksellaan "ajattelen, siis olen olemassa" (cogito, ergo sum).

Filosofit ovat aina joutuneet pohtimaan, mikä on tämän maailman lähtökohta: aine vai henki, luonto vai tietoisuus, materia vai tajunta? Onko materia edeltänyt tietoisuutta, vai onko tietoisuus ollut ensin?

FILOSOFIAN KAKSI PÄÄSUUNTAA

Maailmankatsomusta muodostettaessa ei voida välttää kysymystä materiaalisen ja henkisen välisestä suhteesta. Se, miten tähän kysymykseen vastataan, jakaa filosofit kahteen pääsuuntaan — materialisteihin ja idealisteihin.

Ne, jotka pitävät ainetta, luontoa, olemista ensisijaisena ja materiaa maailman alkuperustana, ovat *materialisteja*. He ajattelevat, että meitä ympäröivää maailmaa ei ole edeltänyt mikään henkinen tekijä, vaan luonto itse on ollut ikuisesti olemassa. Materialistien mielestä todellisuuden ulkopuolella ei voi olla mitään yliluonnollisia tekijöitä. Maailmassa tapahtuvien ilmiöiden syyt ovat tästä maailmasta. Materiaalinen maailma on ensisijainen, ja henki on syntynyt vasta materian kehityksen kulussa. Henkeä ei voi olla ilman materiaa, vaan sen syntyyn tarvitaan materiaalinen elin, aivot ja niihin aistinelinten kautta vaikuttava ulkomaailma. Materiaa taas voi olla ilman henkeäkin. Materia filosofisena käsitteenä sisältää kaiken, mikä on olemassa tajunnasta riippumatta.

Ne, joiden mukaan lainmukaisuudet ja ilmiöiden yhteydet eivät ole lähtöisin luonnosta, vaan jonkin henkisen tekijän synnyttämiä, ovat *idealisteja*. Yhteiskuntatieteissä idealismia on tapahtumien selittäminen "aatteista", mediasta, politiikasta, tietokonepeleistä tai vaikkapa heavy-musiikista johtuvaksi.

Materialismi taas selvittää yhteiskunnalliset tapahtumat ja ilmiöt viime kädessä yhteiskunnan elämän edellytysten tuotannon, talouden, kautta. Materialismin mukaan ihmisten ideat, ajatukset, eivät ole erillään ihmisten elinoloista.

Ihmisten ajatukset eivät ole elinolosuhteita pääasiassa määräävä tekijä, vaan päinvastoin ihmisten elinolosuhteet ovat tärkein ihmisten ajatuksia muovaava tekijä.

Myös luonnontieteisiin ujuttautuu erilaista ilmiselvää idealistista humpuukia. Sellaista nykyajan "sivistyneessä maailmassa" edustaa karkeimmassa lajissaan 'älykkään suunnittelun' nimellä darwinilaista evoluutioteoriaa vastaan markkinoitu kreationismi (luomisoppi). Yhdysvalloissa kreationismin virallisesta asemasta on keskusteltu laajasti. Joulukuussa 2002 Ohion osavaltiossa aloitettiin kreationistisen teorian opetus koulujen luonnontieteen opetuksen yhteydessä. Yhdysvaltojen presidentti George W. Bush otti lokakuussa 2005 osaa keskusteluun kehottaen, että *"kouluissa tulisi opettaa kumpaakin teoriaa luomisesta ja elämän monimutkaisuudesta".*

Tiedostamisen todellisuus

Ajattelun ja olemisen suhdetta koskevalla kysymyksellä on vielä toinenkin puolensa: kykeneekö ajattelumme tiedostamaan todellista maailmaa? Tämä tietoopillinen ongelma on eräs filosofian keskeisimpiä pulmia. Kommunistisen teorian mukaan tajunta voi syntyä aivoissa vain ulkomaailman vaikutuksesta, yhteiskunnassa. Ihmiset saavat aisteillaan tietoja ympäristöstä, kehittävät näiden pohjalta teorioita ja kokeilevat niitä käytäntöön. Näin toimimme jatkuvasti arkipäiväisissä askareissamme. Käytännön työssä ja toiminnassa ihmisillä on jatkuvasti tilaisuus parantaa ja korjata tietojaan maailmasta.

Materialistit katsovat, että kokemuksen ja käytännön tarkistamat tietomme maailmasta ja luonnonlaeista ovat todenperäisiä. Toisin sanoen maailma ja sen lainmukaisuudet ovat tiedostettavissa, ja käytäntö osoittaa, onko tietomme paikkansa pitävää.

Käytäntö on tiedostamisen lähtökohta

Ihmisen tiedon lähteenä on ympäröivä maailma. Ihminen on yhteiskunnallinen olento, joten inhimillisen tiedostamisen edustajana on koko ihmisten muodostama yhteiskunta. *Käytäntö* on inhimillisen tiedostamisen lähtökohta, tarkoitus. Käytäntö on ihmisten aktiivista toimintaa esineiden, luonnon ja yhteiskunnan muuttamiseksi. Ihmiset voivat kiistellä keskenään erilaisten teorioidensa ja maailmankatsomustensa paikkansapitävyydestä. Teoreettisella viisastelulla emme voi todentaa tai hylätä erilaisia ajatuksia. Kiistan voi ratkaista ainoastaan teorioiden soveltaminen käytännössä.

Marxismi-leninismin klassikot saivat teoriansa kehitetyksi pääasiassa siksi, että he osallistuivat henkilökohtaisesti oman aikansa yhteiskunnalliseen toimintaan ja tieteellisten kokeiden käytäntöön. Ilman tätä mikään nerokkuus ei olisi voinut tuottaa tieteellisen kommunismin teoriaa.

Jos halutaan saada uutta tietoa, on osallistuttava käytännön toimintaan: jos tahdotaan tietää miltä omena maistuu, on otettava omena käteen ja pureskeltava sitä. Kaikki todellinen tieto saa alkunsa välittömästä kokemuksesta. Ihminen ei voi kuitenkaan kokea välittömästi kaikkea maailmassa.

Todellisuudessa suurin osa tiedoistamme on välillisen kokemuksen tuotetta. Ne ovat tietoja, jotka olemme saaneet perinnöksi menneiltä sukupolvilta tai toisilta ihmisiltä. Nämä tiedot ovat muiden ihmisten välittömän kokemuksen tuotetta.

Taisteleva materialismi on työväenluokan ase kapitalistiluokkaa vastaan

Käytännön syistä on johdonmukaista, että kommunistit ovat materialisteja. Materialismi pitää ihmisiä yhdenvertaisina olentoina, joihin kokemukset, tottumus, kasvatus ja muut ulkoiset olosuhteet vaikuttavat. Mikäli olosuhteet muovaavat ihmisen luonnetta, on tehtävä olosuhteet inhimillisiksi. Rikollisuuden hävittämiseksi on hävitettävä rikollisuuden syyt, on muutettava yhteiskunta tasa-arvoiseksi, eikä esimerkiksi jatkuvasti kovennettava rikosten rangaistuksia.

Materialismiin liittyvä ateismi on hyödyksi kommunistien tavoitteiden saavuttamiseksi. Jos uskotaan, että Jumala on antanut kaikelle tarkoituksen, niin myös köyhät ja rikkaat ovat olemassa jonkin tarkoituksen vuoksi. Uskonnosta riippuen Jumala joko viisaudessaan koettelee ihmisiä, tai köyhät ovat edellisessä elämässään tehneet jotain sellaista, että ansaitsevat nykyisen kurjan asemansa. Uskonto voi passivoida ihmisiä, sillä kaikki tapahtumat voidaan selittää "Jumalan tahdolla". Voidaan ajatella, että "Jumalalla on suunnitelma meille kaikille", jolloin väheksytään sitä, että omaa asemaan kyetään itse muuttamaan.

Idealismi hyödyttää nykyistä hallitsevaa luokkaa. On selkeä ero siinä, pyritäänkö vaikkapa rasismia kitkemään idealistisin vai materialistisin keinoin. Jos teeskennellään, että rasismin saa nujerretuksi asennekasvatuksen tai muun suvaitsevaisuusvalistuksen lisäämisellä, ei mitään todellisia tuloksia tulla saamaan aikaan. Tällainen idealistinen ajattelu voi helposti johtaa näkemykseen, että imperialistissa maissa (esimerkiksi rikkaassa EU-maassa) elävien kansallisten vähemmistöjen suuttumus valtaväestön syrjintää kohtaan nähdään "yhtä tuomittavana" — eli siis alistajan ja alistetun viha toisiaan kohtaan nähdään "samana asiana", ja että "molemmissa on vikaa".

Todellisena syynä rasismiin ja muukalaisvihaan eivät tietenkään ole kulttuurierot tai niiden "yhteensovittamisen mahdottomuus", tai jokin "asenne-ongelma". Syy on toisten kansojen riistäminen ja heidän asioihinsa sekaantuminen. Jos asiaa ei selvitetä tätä taustaa vasten vaan tarraudutaan vain pehmoliberaaliin "toistensa ymmärtämiseen" ja "monikulttuuriseen rikkauteen", ei kannata ihmetellä, jos tulokset jäävät laihoiksi.

Kommunistien on päättäväisesti taisteltava rasismia vastaan. Rasistisen ajattelun mukaan ihmisten perinnöllisissä ominaisuuksissa on jotain sellaista, mikä

asettaa ihmiset keskenään eriarvoiseen asemaan. Se antaa siis oikeutuksen täysin eriarvoisen järjestelmän olemassaololle. Lisäksi rasismi on haitallista työväenluokan yhtenäisyydelle. Työläisten on liityttävä maailmanlaajuisesti yhteen taistellakseen yhteisten etujensa puolesta kapitalistiluokkaa vastaan. Siis *käytännön* syistä työväenluokan vapautusta kannattavien on ehdottomasti vastustettava rasismia.

Kaikista näistä syistä on johdonmukaista, jos maailman köyhiä ja työläisiä puolustettaessa levitetään materialismia ja vastustetaan idealismia *kaikissa* muodoissaan. Kyse ei ole siitä, että kommunistit haluaisivat kaikkien ajattelevan samalla tavalla, tai haluaisivat tukahduttaa ihmisten mielikuvituksen ja korvata sen "kylmällä tieteellä". Kyse on siitä, että vallankumoukselliset saavuttavat tavoitteensa helpommin, jos he johdonmukaisesti vastustavat rasismia ja idealismia. Materialismi palvelee työväenluokkaa.

Dialektiikka

Kommunistinen filosofia on paitsi materialistista, myös *dialektista*. Ihmiset ovat jo kauan sitten kiinnittäneet huomiota siihen, kuinka merkittävässä osassa keskenään ristiriitaiset, vastakohtaiset ominaisuudet ovat ympäristössämme. Dialektiikka tunnettiin jo esimerkiksi muinaisten Kreikan ja Kiinan filosofien keskuudessa, jotka pyrkivät ymmärtämään luontoa kokonaisuudessaan. He huomasivat, että kaikki on jatkuvassa liikkeessä, jatkuvasti syntymässä, kehittymässä ja häviämässä.

Vastakohdat eivät ole vain rinnakkain toistensa kanssa vaan myös sidotut toisiinsa: ne esiintyvät samassa esineessä tai ilmiössä ja kuvaavat saman asian tai prosessin eri puolia. Asioiden synty ja kehitys voidaan selittää vain, jos ymmärretään, minkälaisista vastakohdista ne muodostuvat.

Antiikin Kreikassa dialektiikalla tarkoitettiin väittelytaitoa. Marxismi-leninismissä dialektiikka on tiede luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun yleisimmistä laeista sekä kehityksestä.

Idealistisesta dialektiikasta materialistiseen dialektiikkaan

1600- ja 1700-luvuilla länsimaissa tutkittiin ja havainnoitiin luontoa enemmänkin pysähtyneenä, toisistaan irrallisina objekteina, kuin muuttuvana ja kehittyvänä, vuorovaikutuksen täyttämänä kokonaisuutena. Vihdoin 1800-luvun alussa saksalainen filosofi *Georg Wilhelm Friedrich Hegel* kokosi "Logiikkaansa" järjestelmän ideoiden universaalista vuorovaikutuksesta. Tämä oli nykyaikaisen dialektiikan perusta.

1840-luvulla Hegel oli erittäin suosittu Saksassa. Hänen nuoret, radikaalit seuraajansa kritisoivat dialektiikan avulla kristinuskoa, joka tuolloin oli Saksan vallitsevana oppina. Eräs näistä nuorhegeliläisistä, *Ludwig Feuerbach*, osoitti että kritisoidessaan teologiaa filosofialla nuorhegeliläiset tekivät itse asiassa vain samaa

kuin kristityt. Hegelin "Absoluuttinen Idea" oli vain toinen nimi Jumalalle. Materialistiksi julistautuneelle Feuerbachille ideat olivat materiaalisen maailman heijastusta. Hänestä oli naurettavaa, että Idea voisi määrätä maailman kulkua.

Marx ja Engels ryhtyivät Feuerbachin kannattajiksi. Pian he kuitenkin sanoutuivat hänestä irti ja palasivat Hegelin dialektiikkaan, jonka Feuerbach oli hylännyt. He kuitenkin erottivat dialektiikan Hegelin idealismista ja siirsivät metodin materialistiselle pohjalle. Marxille ja Engelsille ajattelu ei ollut passiivista ja itsenäistä materiaalisen maailman heijastumaa, vaan ihmisten työn tuotetta. Ihmisen ajattelun ristiriitaisuuden juuret olivat heidän mielestään ihmisyhteiskunnan ristiriitaisuudessa.

Dialektiikka on tutkimuksen apuväline

Marx ja Engels olivat eräitä ensimmäisistä, jotka käyttivät materialistista dialektiikkaa tutkimusmenetelmänään. Materialistinen dialektiikka ei sinänsä opeta "ajattelemaan oikein" tai tekemään tutkimuksia. Siihen perehtymisestä on kuitenkin suurta apua. Se helpottaa pohdittavan tai tutkittavan asian *olennaisten*, vaikuttavien puolten sekä *kehityksen* tarkastelua. Kukaan ei opi erehtymättömäksi materialistisen dialektiikan avulla, mutta on vaikeampi mennä täysin metsään, jos huolellisesti sovelletaan sen periaatteita.

Materialistinen dialektiikka tarkastelee olemista luonnossa ja yhteiskunnassa ja sen suhdetta ihmiseen, hänen tajuntaansa ja tietoisuuteensa. Se tutkii kaikille ilmiöille ominaisia yleisiä keskinäisiä yhteyksiä, liikettä, laadullisia muutoksia. Tämä on mahdollista kuitenkin vain *yleistävänä* yhteenvetona kaiken tiedostamisen tuloksista. Luonnon, ihmisyhteiskunnan ja ajattelun yleisimpien kehityslakien toteaminen on mahdo-tonta, ellei tehdä yleistävää yhteenvetoa tieteiden saamista tiedoista ja monipuolisesta yhteiskunnallisesta käytännöstä.

Vastakohtien ykseys ja taistelu

Dialektisella ristiriidalla tarkoitetaan ilmiön tai prosessin vastakohtaisia puolia, jotka sulkevat toisensa pois ja samalla edellyttävät toisiaan. Vastakohtia ovat keskenään esimerkiksi positiivinen ja negatiivinen, vanha ja uusi sekä yhdistyminen ja eroaminen.

Yksi kokonaisuus sisältää vastakkaisia puolia, jotka muodostavat *ykseyden*. Kokonaisuutta ei ole ilman kokonaisuuden pienempiä osia, eikä osia ole olemassa irrallisina, ilman kokonaisuutta. Jos kokonaisuuden yksi osa häviää, kokonaisuus muuttuu. Jos kokonaisuus muuttuu, myös kaikki sen eri osat muuttuvat. Todellisuus muuttuu jatkuvasti. Kaikki mikä näyttää pysyvältä, on samalla muuttumassa ja jo katoamassa. Pysyvyys on suhteellista, muutos on ehdotonta. On olennaista nähdä, miten vastakohtaisuudet edellyttävät toisiaan.

Ristiriidat ovat kehityksen lähde

Vastakohdat ovat keskenään ristiriitaisessa suhteessa. Ristiriita eli *vastakohtien taistelu* muodostaa todellisuuden kehityksen peruslähteen ja sisällön. Vastakohdat voivat olla myös tilapäisessä lepotilassa. Niiden välinen tasapaino on kuitenkin vain suhteellista.

Materialistinen dialektiikka lähtee siitä, että kehityskulun syy ja liikkeellepaneva voima on sisäinen ristiriitaisuus, joka ratketessaan vie kehitystä eteenpäin. Ristiriidat ovat asioiden, esineiden, ilmiöiden tai kokonaisten yhteiskunnallisten järjestelmien liikkeelle panevia voimia. Tärkeintä on aina löytää oleellinen eli *pääristiriita*.

Orjanomistuskaudella orjat ja orjanomistajat muodostivat ykseyden, sillä orjanomistusyhteiskuntaa ei olisi ollut ilman näitä kumpaakin luokkaa. Samalla orjien ja orjanomistajien edut olivat keskenään ristiriidassa. He kävivät keskenään jatkuvaa taistelua. Orjien ja orjanomistajien välinen ristiriita oli antagonistinen. Antagonistinen ristiriita tarkoittaa sovittamatonta ristiriitaa, jossa kahden asian edut ovat vastakkaiset: mikä on toiselle eduksi on toiselle haitaksi. Esimerkiksi nykyisin kun pääomatulojen suhde kansantuloon kasvaa, niin palkkatulojen osuus laskee. Työntekijöiden ja työnantajien edut ovat sovittamattomassa ristiriidassa. Kuitenkin ne muodostavat myös ykseyden, kapitalistisen yhteiskunnan.

Vastakohdat siis samalla muodostavat ykseyden ja käyvät jatkuvaa taistelua keskenään. Jokin voi olla olemassa vain sikäli kuin sen kaikki eri puolet ovat olemassa. Samanaikaisesti kuin ristiriidat ovat yhtä, kiinteässä yhteydessä toisiinsa, saman kokonaisuuden osia, ne myös taistelevat keskenään.

Vastakohtien ykseys on suhteellista. Orjanomistusjärjestelmä katosi aikanaan, ja sen tilalle muodostui feodaalinen yhteiskunta, jossa uuden ykseyden muodostivat maaorjat ja tilanherrat — joiden edut olivat keskenään sovittamattomassa ristiriidassa. Feodalismin jälkeen kehittyi kapitalistinen yhteiskunta, jossa ykseyden muodostavat työväenluokka ja kapitalistiluokka.

Yhteiskunnassa on työväenluokan ja kapitalistiluokan välisen pääristiriidan lisäksi myös paljon muita ristiriitoja. Näitä ovat mm. rikkaiden ja köyhien maiden, kaupunkien ja maaseudun, nuorten ja vanhojen sekä eri kapitalistiryhmien väliset ristiriidat. Nykyaikana näistä ristiriidoista näkyvimpään asemaan on noussut rikkaiden ja köyhien maiden (eli imperialististen ja alistettujen alueiden, imperialismin keskusten ja periferian) välinen ristiriita.

Ristiriidat ovat tieteen tutkimuskohde

Tieteen alojen eriytyminen toisistaan perustuu tieteellisen tutkimuksen kohteisiin sisältyviin omalaatuisiin ristiriitoihin. Juuri tietylle ilmiöiden alalle ominaisten ristiriitojen tutkiminen on aina tietyn tieteen tehtävä. Tällaisia ristiriitoja ovat esimerkiksi plus ja miinus matematiikassa, negatiivinen ja positii-

vinen sähkövaraus fysiikassa, hajaantuminen ja yhdistyminen kemiassa, hyökkäys ja puolustus sotatieteessä jne. Kaikki nämä ovat eri tieteiden tutkimuskohteita juuri erityisten ristiriitojen ja olemuksen vuoksi.

Tietomme tutkittavasta kohteesta laajenee aina vähitellen yksityiskohtaisen ja erityisen tiedostamisesta yleisen tiedostamiseen. Ihmiset tiedostavat aina ensi sijassa monien erilaisten ilmiöiden omalaatuisen olemuksen ja vasta sitten voivat siirtyä yleistykseen eli ilmiöiden yleisen olemuksen tiedostamiseen. Sen jälkeen voidaan täydentää ja kehittää tämän yleisen olemuksen tiedostamista. On varottava, ettei tämä tieto jämähdä paikoilleen, ja ettei sitä ajatella "lopullisena", "muuttumattomana" totuutena.

Tutkimuksessa kohde on omaksuttava yksityiskohtia myöten. On eriteltävä sen eri kehitysmuodot ja haettava esiin niiden sisäinen yhteys.

Uuden syntyminen ja kehitys

Ilmiöitä on tarkasteltava paitsi keskinäisen yhteyden ja riippuvuuden näkökannalta, myös niiden kehityksen näkökannalta, niiden syntymisen ja kuolemisen näkökannalta. Todellisuus on jatkuvassa muutostilassa. Kaikki kehittyy, "kaikki muuttuu muuksi".

MÄÄRÄN MUUTTUMINEN LAADUKSI

Kun tutkimme luontoa, tulee näkyviin sen laadullinen moninaisuus. Kasveja on monenlaatuisia, samoin eläimiä jne. Kullakin on vain yksi laatu. Ihminen on laadultaan ihminen, vaikka hänellä on runsaasti samoja ominaisuuksia kuin simpanssilla.

Luontoa tutkittaessa tulee esiin myös sen määrällinen moninaisuus. Määrä on sitä, mitä voidaan mitata: tilavuutta, painoa jne.

Dialektiikan kannalta on välttämätöntä tutkia määrällisiä ja laadullisia muutoksia. Vain siten voidaan tiedostaa se, miten liike ja kehitys tapahtuu. Kun jossakin tapahtuu tiettyjä määrällisiä muutoksia, aiheuttaa se lopulta myös laadullisia muutoksia. Jossain vaiheessa määrälliset muutokset saavuttavat tason, jolla laadun ja määrän aiempi sopusointu muuttuu epäsoinnuksi. Silloin asiassa tai oliossa tapahtuu kehityksessä laadullinen muutos, harppaus. Hegel kutsui tätä ilmiötä "määrän muuttumiseksi laaduksi".

Tästä voidaan esittää helppo esimerkki, joka kuvaa veden fysikaalisten laatujen muuttumista tiettyjen lämpömäärien muuttuessa: Kun lämpötila on alle 0 C°, vesi on fysikaalisesti kiinteätä jäätä. Jos me lisäämme lämpömäärää, muuttuu myös veden fysikaalinen laatu tietyssä rajassa nestemäiseksi. Jos me edelleen lisäämme lämpömäärää, muuttuu vesi nestemäisestä höyrymäiseksi. Jos me tämän jälkeen pienennämme lämpömäärää, tapahtuu veden fysikaalisessa tilassa päinvastoin. Tämän prosessin me kaikki tunnemme.

Samanlaisten määrällisten muutosten aiheuttamia laadullisia muutoksia on havaittavissa myös yhteiskunnassa, vaikkakin yhteiskunnalliset muutokset ovat paljon vaikeammin ennustettavissa kuin fysiikan ilmiöt. Kun teknologia, työmenetelmät ja ihmisten työnjaolliset suhteet muuttuvat, tulee tilanne, jolloin myös yhteiskunnan laadullisen puolen on muututtava. Yhteiskunnan laadullista muutosta kutsutaan yhteiskunnalliseksi vallankumoukseksi.

Määrällistä kasvua, jolloin laadullisen muutoksen edellytykset syntyvät, kutsutaan evoluutioksi ja laadullisen muuttumisen vaihetta revoluutioksi. Joidenkin filosofien mukaan kehityksessä ei ole revoluutioita laisinkaan, vaan koko ajan tapahtuu vain rauhallista määrällistä muuttumista, evoluutiota. Toisten mukaan kehitys on jatkuvaa laadullista muutosta, revoluutiota. Kommunistisen teorian mukaan kehitys sisältää sekä hitaampaa että nopeampaa muutosta, *määrällistä ja laadullista muuttumista.*

On virheellistä luulla, että revoluutio olisi jokin yhtäkkinen räjähdys, jossa laatu kerralla muuttuu. On myös revoluutioita, jotka kestävät miljoonia vuosia. Esimerkiksi homo sapiensin kehittyminen oli merkittävä laadullinen muutos eläinten kehityksessä. Se kesti miljoonia vuosia. Siihenastiseen kehityskaareen verrattuna tämä muutos oli kuitenkin suhteellisen nopea. Jotkut muutokset saattavat taas olla todella nopeita. Esimerkiksi tulivuori antaa merkkejä tulevasta purkauksesta jo paljon aiemmin, mutta itse purkaus on äkillinen harppaus, joka väkivaltaisesti purkaa tulivuoren sisuksissa kamppailleen ristiriitaisuuden.

Kun laadullinen muutos tapahtuu (eli jokin tietty ristiriitaisuus purkautuu), kaikki entiset ominaisuudet eivät häviä. Vanhassa olleet uusiin olosuhteisiin soveltuvat ominaisuudet säilyvät ja sisältyvät myös uuteen. Vanhan vaihtuminen uudeksi ei ole myöskään kehityksen loppumista.

KIELTÄMISEN KIELTÄMINEN

Mikään uusi ei synny tyhjästä. Uusi muuttuu aina aikanaan vanhaksi, ja sen on väistyttävä uuden tieltä. Kehitys on etenevää liikettä yksinkertaisemmasta monimutkaisempaan (ajattelussa tietämättömyydestä tietoon). Kehitys on samalla myös vanhan toistoa, sillä kehityksen uusi vaihe kantaa aina mukanaan koko edeltävää kehitystä. Hegel kutsui tätä "kieltämisen kieltämiseksi".

Vanhaa on tutkittava kriittisesti. Siitä on otettava se, mikä on vielä tarpeen ja hylättävä se, mikä on aikansa elänyttä. Vanhassa luodaan edellytykset uuden vaiheen tulemiselle. Kehityksessä uusi korvaa sellaisen vanhan, joka on aikansa elänyt, eikä sovellu enää kehitykseen. Jossakin vaiheessa tämäkin kehitysvaihe muuttuu vanhaksi ja uudempi korvaa vuorostaan sen.

Ristiriitojen havainnoimisen ja ratkaisemisen kautta saavutettua tietoa käytetään uuden luomiseen. Korvaamalla vanhat teoriat uusilla ja tarkistamalla

sekä parantelemalla niitä tieto kulkee eteenpäin ja selvittää uusia puolia todellisuudesta.

Vallankumouksellisten on osattava korjata ajatuksissaan, teorioissaan ja suunnitelmissaan olevia virheitä. Suunnitelmia ja teorioita on myös osattava muuttaa vastaamaan uusia tilanteen muutoksia. Vallankumouskaudella tilanne muuttuu hyvin nopeasti. Ellei vallankumouksellisten tieto seuraa näitä muutoksia, he eivät kykene johtamaan vallankumousta voittoon.

Tajunnan dialektiikka

Tajunnan olemus ja sen tiedostamisen mahdollisuudet ovat kautta aikojen olleet filosofisen mielenkiinnon kohteena. Idealistit puolustavat ajatusta tajunnan ensisijaisuudesta materiaan nähden, pitäen sitä olevaisen itsenäisenä ja luovana olemuksena. Idealismissa selitetään kaikki luonnossa ja yhteiskunnan historiassa tapahtuva ajatusten tai muun ideaalisen (kuten politiikan, taiteiden tai aatteiden) kautta, eikä materiaalisista olosuhteista käsin. Materialismi etsii tajunnan ilmiöiden ja muun luonnon välistä yhteisyyttä ja ykseyttä ja katsoo henkisen juontuvan aineellisesta.

Tajunnan alkuperän ja olemuksen selvittäminen on mahdollista vain tarkastelemalla ihmistä luonnonhistoriallisena prosessina. Askel askeleelta luonnontieteen tutkimustulokset antoivat perusteet johtopäätökselle, että tajunta on tietyllä tavalla järjestäytyneen materian ominaisuus, aivotoiminnan tuote.

Tämä johtopäätös ei tarkoita sitä, että tajunta olisi materialle jotain ulkoista. Tajuntaa ei voida mitenkään erottaa ajattelevasta materiasta ja asettaa sen vastakohdaksi jonain erikoisena ja itsenäisenä. Tajunta ei ole vierasta luonnolle, vaan on sen yhtä luonnollinen tuote kuin itse tajunnan omaavat aineelliset objektitkin. Tajunnan synnyn edellytys on vuorovaikutus muun maailman kanssa.

Ihminen kykenee käsittelemään vain rajattuja osia rajattomasta todellisuudesta, mutta meillä on mahdollisuus aisteillamme ja tekemillämme apuvälineillä tiedostaa kaikkea, mikä on olemassa. Ihmisen tiedot ovat kuitenkin aina osin puutteellisia. Havaitsemme osan todellisuudesta, tiedostamme vain osan havaitsemastamme ja tiedämme vain osan totuudesta. Sen, mitä ihminen tarvitsee käytännön tarpeitaan varten, pystymme tiedostamaan niin hyvin kuin toiminnallemme on tarpeellista.

Tiedon määrä kasvaa. Mahdollista tietoa on rajaton määrä. Täydellinen kaiken tiedostaminen on mahdotonta, mutta sitä voidaan lähestyä jatkuvasti. Vaikka jokin tietomme voi olla totta, se voi olla samalla myös vain *osa totuudesta.* Kaikkea ei ole koskaan mahdollista tietää täydellisesti, sillä todellisuudessa on havaittavissa loputtomasti erilaisia piirteitä ja asioita, joita on mahdollista tiedostaa. Tietomme eivät ole täydellisen tyhjentäviä, vaan ne voivat kehittyä ja syventyä loputtomasti. Kuitenkin tietomme ovat useimmiten yksi — suurempi

tai pienempi — osa täydellisen tarkkaa tietoa. Samalla se mikä on totta tänään, ei välttämättä päde enää huomenna. Osa meidän ajatuksistamme on väistämättä virheellisiä.

Ihminen ei vain passiivisesti havainnoi ulkomaailmaa, vaan kykenee myös sellaiseen henkiseen toimintaan, joka on suunnattu todellisuuden aktiiviseen, luovaan uudistamiseen. Käytännöllisen toiminnan kautta ihminen voi tajunnallaan myös muuttaa maailmaa. Ihminen voi tajunnassaan asettaa tavoitteita, jotka muodostuvat yhteiskunnallisessa käytännössä.

Aivoilla on muiden ominaisuuksiensa lisäksi kyky luoda mielikuvia asioista, jotka eivät ole samalla hetkellä aiheuttamassa meissä aistimuksia. Koska mielikuvat eivät ole sidottuja aistimusten samanaikaiseen läsnäoloon, ne ovat suhteellisen itsenäisiä ja niitä voidaan liittää toisiinsa mielivaltaisesti. Tämän vuoksi on mahdollista luoda mielikuvia, vaikka niitä ei todellisuudessa olisikaan olemassa. Ihmisen mielikuvitus voi yhdistää mitä erilaisimpien mielikuvien aineksia, jotka ovat muodostuneet aikaisempien mielikuvien pohjalta. Loppujen lopuksi mielikuvat ovat kuitenkin syntyneet ihmistä ympäröivän maailman vaikutuksesta.

Ihmiset ovat sekä historian tuotteita että sen luojia. Aktiivisuus on myös ominaista edistyksellisille teorioille, jotka suurten ihmisjoukkojen toiminnassa muuttuvat "aineelliseksi voimaksi". Vasta suurten ihmisjoukkojen toiminnassa vallankumouksellinen teoria näyttää ja todistaa toimivuutensa. Teoriaa tulee koetella tässä "joukkojen käytännössä" kritisoiden ja uudistaen, jatkuvasti kehittäen teoriaa eteenpäin olosuhteita vastaavaksi ja ihmisjoukkojen aktiivisesta toiminnasta oppia ottaen.

2. luku
Materialistinen historiankäsitys

Materialistinen historiankäsitys on materialistisen dialektiikan soveltamista historian tutkimiseen tiettyjen lainalaisuuksien löytämiseksi. Esimerkiksi dialektiikan peruslaki, vastakohtien ykseys ja taistelu, näkyy yhteiskunnassa luokkien olemassaolossa ja taistelussa. Kapitalistiluokka tarvitsee työväenluokkaa, jonka työvoiman käytöstä se riistää lisäarvoa. Muuten se ei luokkana olisi olemassa. Samoin työväenluokkaa ei olisi ilman tätä riistosuhdetta.

Ihminen on biologinen ja yhteiskunnallinen olento

Materialistinen ajattelutapa on vastakkainen Descartesin lauseelle "ajattelen, siis olen". Materialistisen näkökulman mukaan ilman olemista ja kokemista ihminen ei voi ajatella. Ajattelu perustuu kokemiseen ja "heijastuksiin" joita saamme luonnosta.

Ihminen on ensisijaisesti biologinen olento. Materialistisen ajattelun lähtökohta on yksinkertainen ja todellisuuteen perustuva: ihmisen pitää hankkia itselleen ruokaa, vaatteet ja asunto, jotta hän selviäisi hengissä. Vasta tämän jälkeen ihminen pystyy toimimaan henkisellä tasolla, harrastaen kulttuuria, taidetta tai vaikka politiikkaa.

Materialistisessa historiankäsityksessä nähdään, että juuri *olemassaolon edellytykset* ovat ne asiat, jotka saavat aikaan liikettä ihmisjoukkojen keskuudessa. Yhteiskunnallisen toiminnan lähtökohdat ja motivaatio tulevat viime kädessä olemassaolon turvaamisesta.

Erilaiset yhteiskunnalliset *aatteet eivät itsessään* synnytä yhteiskunnallista liikettä. Kuitenkin myös aatteet voivat vaikuttaa ihmisten toimintaan ja siten muuttaa maailmaa. Erilaiset aatteet säilyvät vain, jos ne turvaavat ihmisten tai ihmisryhmien olemassaolon edellytykset: ruoan, vaatteet jne. ja vastaavat ihmisryhmien tarpeisiin. Esimerkiksi orjuutta kannattavalle ajattelutavalle ei nykymaailmassa juuri ole tilaa, koska orjuus ei pääsääntöisesti vastaa nykyistä tuotantovoimien tasoa ja hallitsevaksi luokaksi nousseen porvariston tarpeita. Uusia riiston muotoja puolustamaan on kehittynyt niitä vastaavia uusia aatteita.

Koulujen oppikirjoissa historia esitetään useimmiten hallitsijoiden, valtakausien ja jopa taidesuuntauksien kautta. Se esitetään siis politiikan ja kulttuurin, eli tässä luvussa myöhemmin selitettävän 'päällysrakenteen' ilmiöiden kautta. Toisin kuin porvarillinen historiankatsomus, materialistinen historiankäsitys ei painota yksittäisten hallitsijoiden merkitystä historiassa. Yksittäisten ihmisten toiminta ei historiallisesti ole niinkään merkittävää kuin ihmisryhmien. Materialistisen historiankäsityksen mukaan joukkojen osuus historian mullistuskohdissa on merkittävä. Ihmisjoukot ovat revoluutioiden eli yhteiskunnallisten mullistusten tärkein voima.

Tuotanto ja työ

Ihmiset voidaan erottaa muista eläimistä mm. tajunnan, uskonnon, ajattelukyvyn jne. perusteella. Ihmiset itse alkavat erota eläimistä heti silloin, kun he alkavat itse tuottaa omia elämisen tarvikkeitaan.

Kulloinkin vallitsevasta tuotantotavasta huolimatta itse tuotanto koostuu aina ihmisen työvoimasta, työvälineistä ja työn kohteesta. Työvoimalla tarkoitetaan työn tekijän fyysisiä ja henkisiä kykyjä, joita hän käyttää työnteossa. Työ on työvoiman kuluttamista tuotantoprosessissa. Tuotannossa käytettäviä välineitä, joilla ja jossa työ tehdään, kutsutaan *tuotantovälineiksi*. Aineellisen tuotannon aikaansaamiseksi on työvoima yhdistettävä tuotantovälineisiin.

Tuotanto ja työ tekee ihmisestä ihmisen. Työ on ihmiselle keino selvitä. Työllä tuotetaan elämän perusedellytykset — ruoka, vaatteet, asunnot jne. Työn

avulla ihminen varmistaa olemassaolonsa jatkumisen. Ihmisen työlle on merkittävää se, että se on luonnon hyödyntämistä paljon mutkikkaammalla tavalla kuin muilla eläimillä. Ihminen on kehittänyt itselleen keinoja, joilla sen ei tarvitse olla täysin riippuvainen luonnonoloista. Muutkin eläinlajit käyttävät luontoa hyväksi. Ne ottavat osan ruuastaan sieltä ja täältä: missä nyt ruokaa on tarjolla. Eläimet majoittuvat sinne, mistä ne löytävät sopivimman paikan. Eläimet siis käyttävät luonnon antimia hyväksi, niin kuin luonto on ne niille mahdollistanut. Ne elävät pitkälti luonnon armoilla.

Ihminen muokkaa työllään luontoa. Luonto on laitettu palvelemaan ihmisen tarpeita. Tästä esimerkkinä ovat viljelysmaat. Ihminen on aikanaan muokannut pienen tai suuren luonnon alueen omaa toimintaansa (viljelyä) varten. Monimutkaisempia luonnon käyttömuotoja ovat esimerkiksi padot, vesivoimalat ja myös kaivostoiminta. Kaikille näille muodoille on ominaista se, että ihminen laittaa luonnon palvelemaan omien elämän edellytystensä tuottamista.

Ihminen on luonnonolento siinä missä mikä tahansa muukin eläin. Ihminen tarvitsee luontoa voidakseen olla olemassa. Muokatessaan työllä luontoa haluamaansa suuntaan, muokkaa ihminen samalla itseään luonnonolentona. Työ on siis luonnon ja ihmisen välistä aktiivista kanssakäymistä, jossa kumpikin muuttaa toistaan.

Työn ja tuotannon kehittyminen on ollut edellytys myös ihmisen kehittymiselle yhteiskunnalliseksi olennoksi. Työ on muuttanut ihmistä aina vain kehittyneempään suuntaan ja monimutkaistanut erilaisia työtapoja. Esimerkiksi ihmisen käsi nykyisessä muodossaan on tulos tietystä kehittymisestä. Erilaisten toimintojen tarve, kuten alkeellisten työkalujen tuotanto, on vaatinut kättä muuttumaan tähän toimintaan soveltuvammaksi.

Myös kielen kehittyminen on ihmisen työn tulosta. Viestintä on helpottanut huomattavasti metsästämistä ja muita toimintoja. Tähän tarpeeseen on ihmiselle kehittynyt puhe-elimet. Kielen kehitys on ollut kiinteässä yhteydessä aivojen kehittymiseen. Koska ihmisen tiedonkäsittelyn tarve on kielen myötä lisääntynyt, on se tarvinnut monimutkaisemmat aivot. Aivojen kehittyminen ja älykkyyden kasvu on mahdollistanut edelleen yhä monimutkaisempien työtapojen kehittymisen.

Tuotannon ja työtapojen kehittyminen on siis kehittänyt samalla ihmistä. Työn syntyminen, eli elämän perustarpeiden tuottaminen, on ollut tärkeä askel ihmisen kehitykseen biologisena ja yhteiskunnallisena olentona. Se on myös vaikuttanut koko luonnon kehittymiseen, koska ihmistä ja sen kehitystä ei voida irrottaa ympäristöstään.

Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet

Tuotanto eli työ on ihmislajille luonnollista toimintaa. Tuotanto luo perustan yhteiskunnalle. Kulloinkin vallitseva tuotantotapa muodostuu yhteiskunnan tuotantosuhteista ja tuotantovoimista.

Tuotantovoimilla tarkoitetaan niitä kaikkia eri tekijöitä, jotka vaikuttavat itse tuotantoprosessiin. Niitä ovat ennen kaikkea työtä tekevät ihmiset. Lisäksi tuotantovoimiin luetaan erilaiset mekaaniset koneet, työkalut ja luonnonmateriaalit, joita tuotannossa käytetään. Myös erilaiset menetelmät kuten kankaan huovuttaminen, metallien sulatus ja sähköntuotanto vaikkapa vesivoimalla kuuluvat tuotantovoimiin. Tuotantovoimia ovat siis itse tuotannon tekijät, materiaalit, apuvälineet ja menetelmät työnteossa. Tuotantovoimat muodostavat kuitenkin vain tuotannon toisen puolen.

Yhteiskunnassa vallitsevat aina tietyt *tuotantosuhteet,* jotka muodostuvat tuotantovälineiden omistusmuodosta, ihmisten keskinäisistä suhteista tuotannossa ja siitä, miten tuotetut tuotteet jakautuvat yhteiskunnassa. Tuotantosuhteet määrittävät yhteiskunnan kehitysasteen (orjanomistusyhteiskunta, feodalismi, kapitalismi jne). Tuotettujen tuotteiden jako on se tekijä, joka määrittää yhteiskuntajärjestelmän. Tuotantosuhteet muodostavat pohjan jokaiselle yhteiskuntajärjestelmälle. Esimerkiksi kapitalismissa tuotantosuhteet näkyvät seuraavalla tavalla:

Palkkatyöläinen tekee työtä ruokansa eteen. Hänellä ei ole kuitenkaan mahdollisuutta itse hankkia materiaalia, kuten puuta tai metallia, ja tuotantovälineitä kuten tehdasta. Siispä hän joutuu myymään työvoimaansa kapitalistille. Työläinen siis tuottaa kapitalistille hyödykkeitä korvausta (palkkaa) vastaan.

Omistaessaan tuotantovoimat kapitalisti omistaa myös työn tulokset. Tuotantosuhteet onkin rinnastettu omistussuhteisiin. Tuotantosuhteet määräävät myös ihmisten väliset suhteet kussakin yhteiskuntajärjestelmässä. Ihmiset jakautuvat erilaisiin yhteiskuntaluokkiin sen mukaan, mikä on heidän suhteensa tuotantovälineisiin. Omistavana luokkana kapitalismissa ovat kapitalistit, koska he omistavat tuotantovälineet. Työväenluokka on se luokka, joka tekee työn.

Kun tuotantotapojen ja tuotantosuhteiden välinen ristiriita kärjistyy äärimmilleen, syntyy yhteiskunnassa revoluutioita, nopeita laadullisia muutoksia. Tällaisia ovat mm. sosialistiset vallankumoukset. Tuotantosuhteet (omistussuhteet) eivät enää vastaa tuotantovoimien kehityksen tasoa. Asiasta voi antaa havainnollistavan esimerkin:

Tuotantovoimat (siis erilaiset menetelmät tai koneet kuten esim. puimuri ja kastelujärjestelmät) ovat nykyaikana kehittyneet niin pitkälle, että niiden avulla pystytään ruokkimaan koko yhteiskunta. Tuotantosuhteet estävät kuitenkin tämän, sillä vain ne, joilla on kyky maksaa, saavat viljaa. Lisäksi erilaisten viljelyskasvien tai koneiden patentit estävät viljelijöitä käyttämästä näitä välineitä. On syntynyt ristiriita omistavan ja työtätekevän kansanosan välillä. Tuotantosuhteita on muutettava vastaamaan paremmin tuotantovoimien tuomia mahdollisuuksia. Yksityisomistuksesta on siirryttävä esimerkiksi valtio-, osuuskunta- ja sitä kautta yhteiskunnalliseen omistukseen.

Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välinen ristiriita ei koskaan voi hävitä kokonaan. Yhteiskunnan kehitys tapahtuu aina ensisijaisesti näiden välisen taistelun kautta. Jos väittäisimme että tämä ristiriita voisi kadota, voisimme myös sanoa ettei yhteiskunta koskaan kehity — tämän tiedämme olevan valetta. Se olisi dialektiikan lakien vastaista.

Perusta ja päällysrakenne

Ihmisten tajunta, tietoisuus, ei määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntansa. Tajunta eli tietoisuus on *tietoista olemista*. Ihmisten oleminen on heidän todellista yhteiskunnallista elämäänsä, eli heidän aineellista tuotantoaan ja niitä yhteyksiä, joihin he asettuvat tuotantoprosessissa.

Ihmisen tajunta ei muodostu tyhjästä. Materialistisesta näkökulmasta katsottuna ihmisen tajunta on heijastusta siitä, mitä todellisessa maailmassa tapahtuu.

Tajunta on riippuvainen yhteiskunnasta. Siihen vaikuttavat erilaiset yhteiskunnalliset ilmiöt ja laitokset, kuten media, oikeuslaitos jne. Ne luovat elämänarvojamme ja moraaliamme. Ne laitokset, jotka toimivat tajuntaa muokkaavina tekijöinä, ovat yhteiskunnan päällysrakennetta. Päällysrakenne on aina viime kädessä riippuvainen perustasta. Ihmiset ovat siis elinolosuhteidensa ja kasvatuksensa tuotteita.

Materialistisen historiankäsityksen mukaan aatteet ja kulttuurit syntyvät juuri aineellisen tuotannon, yhteiskunnan perustan pohjalta. Ne syntyvät aineellisen toiminnan ja elämän perusedellytysten turvaamisesta ja ovat aina sidottuja yhteiskunnan kehitysasteeseen (jonka määräävät tuotantosuhteet). Aatteisiin ja kulttuuriin vaikuttavat lisäksi ympäristö ja sen olosuhteet. Esimerkiksi sodan-aikainen yhteiskunnallinen tila saattaa muuttaa ihmisten ajattelua huomattavasti.

Nykyiset (kapitalistiset) taloudelliset suhteet näkyvät aikamme kulttuurissa ja arvoissa. Kilpailu ja henkilökohtainen menestyminen on nostettu ihmisen tärkeimmäksi arvoksi. Lapsuudesta asti erilaiset yhteiskunnalliset päällysrakenteet

— kuten media, koulu ja yhteiskunnallinen kasvatus yleensä — tähtäävät siihen, että yksilö menestyy kilpailussa toisia vastaan. Vieläkin selvemmin kapitalistiset tuotantosuhteet näkyvät lainsäädännössä. Useissa kapitalistisissa maissa varastaminen tai omaisuuden tuhoaminen on suurempi rikos kuin esimerkiksi tappo tai raiskaus.

Koska päällysrakenteet ovat kehittyneet aineellisen tuotannon ja vallitsevien taloudellisten suhteiden mukaisesti, ohjaa niitäkin ihmisen toiminta. Arvoja ja lakeja ei ole hakattu kiveen tai annettu ikään kuin "jumalallisena totuutena". Arvot ja lait ovat ihmisten toiminnan ja yhteiskunnallisen liikehdinnän tulosta. Ne ovat kuitenkin niin monimutkaisia rakennelmia, etteivät yksittäiset tahot voi suorasti hallita niitä. Sen sijaan omistavalla luokalla on etu niiden määrittämisessä.

Kuka käyttää päällysrakenteiden kautta ideologista valtaa? Yhteiskunnan hallitsevan eli omistavan luokan edut määrittelevät päällysrakenteiden sisällön. Koska omistava luokka hallitsee aineellista tuotantoa eli perustaa, hallitsee se viime kädessä myös päällysrakenteita. Hallitsemalla sanomalehtiä ja televisiolähetyksiä se hallitsee myös näiden sisältöä. Päällysrakenteet vastaavat ja tukevat perustaa: omistavan luokan etuja.

Eräs hallitsevaa eliittiä hyödyttävä ajatusrakennelma on sosiobiologia, joka pyrkii selittämään ihmisen yhteiskunnalliset suhteet lähtökohtaisesti geeniperäisiksi, ja pelkistää mahdollisesti tunnustamansakin yhteiskunnalliset lainalaisuudet biologisiksi. On menestyjien ja menestymättömien geenejä. Rikkaat voivat tämän ajattelutavan mukaisesti uskotella itselleen, että on ihan oikein, kun he alistavat köyhempiään. Hehän ovat luonnontaistelun mukaan vain "selviytyjiä" polkiessaan köyhiä jalkoihinsa.

Ei pidä kuitenkaan ajatella että kaikki päällysrakenteen muodot — aatteet, taiteet ja kulttuurit — palvelevat vain omistavaa luokkaa. Koska yhteiskunta on jo perustassaan jakautunut pääasiassa kahteen luokkaan, omistaviin ja ei-omistaviin, jakautuvat myös päällysrakenteet. Kapitalistinen yhteiskunta luo omat vastavoimansa. Yhteiskunnan pääluokat ovat tuotantosuhteissa eri asemassa. Tämä heijastuu myös päällysrakenteisiin, erityisesti monien aatteiden ja poliittisten liikkeiden muodossa. Hallitsevalla luokalla on kuitenkin selvä etu.

Yhteiskunnalliset mullistukset (revoluutiot) muuttavat ensisijaisesti perustan ja tätä kautta päällysrakenteen. Perustan ja sitä kautta koko päällysrakenteen muuttava sosialistinen vallankumous edellyttää *ensin* poliittista vallankumousta, joka väkivalloin kaataa kapitalistisen valtion ja pystyttää työväenluokan valtion. Tuotantotavan muuttamisen kautta muuttuvat — hitaammin tai nopeammin — myös päällysrakenteet. Päällysrakenteiden muutokset vaikuttavat myös takaisin perustaan, nopeuttaen tai hidastaen yhteiskunnallista muutosta. Perustan muutos on kuitenkin merkittävämpää, sillä yhteiskunnallinen oleminen (perusta) heijastuu yhteiskunnalliseen tajuntaan (päällysrakenne).

Yhteiskuntaluokat ja niiden välinen taistelu

Kaikkien valtioiden historia on luokkataistelun historiaa. Tuotantovoimien kehittyminen on pakottanut riistetyn luokan taistelemaan omien etujensa ja elinehtojensa puolesta. Tämän seurauksena tuotantosuhteet ovat muuttuneet ja yhteiskunta on ottanut askeleita eteenpäin. Toisin kuin porvarilliset ideologit väittävät, on luokkataistelu ja tuotantosuhteiden muuttuminen yhteiskunnassa välttämätöntä. Yhteiskunta muuttuu ja kehittyy. Sen on osoittanut historia.

Ihmiset jakautuvat erilaisiin yhteiskuntaluokkiin vallitsevien tuotanto- eli omistussuhteiden perusteella. Ratkaisevin tekijä yhteiskunnallisessa luokkajaossa on suhde tuotantovälineisiin.

Luokkayhteiskunta muodostuu kahdesta pääluokasta. On omistava ja omistamaton luokka. Omistamalla työvälineet omistava luokka määrää hyödykkeiden tuotannon määrän, hinnat ja tätä kautta sen, minkälaiset olot omistamattomalla luokalla kyseisessä yhteiskunnassa on. Sillä on myös pitkälti valta henkisten toiminnan (päällysrakenteiden) piirissä.

Näiden kahden luokan — omistavan ja ei-omistavan — välillä on ristiriita. Tämä ristiriita koskee tuotantosuhteiden järjestämistä: kuka hoitaa työn, ja kuka hyötyy työn tuloksista yhteiskunnassa. Nämä kaksi pääluokkaa taistelevat aineellisen elämän ehdoistaan. Kapitalismissa nämä luokat ovat kapitalistiluokka ja työväenluokka.

Pääluokkien lisäksi yhteiskunnassa on väliluokkia ja -kerrostumia. Kapitalismissa tällaisia ovat esimerkiksi ylemmät toimihenkilöt, yksityisyrittäjät, pienviljelijät ja yhteiskunnallisesta tuotannosta enemmän tai vähemmän syrjässä olevat, kuten pikkurikolliset ja huligaanit. Näitä yhteiskunnan kerroksia ei voida laskea kumpaankaan pääluokista. Näiden kerrosten edustajat sijoittuvat luokkataistelussa aina toisen pääluokan kannalle — passiivisena pysyessään ne tulevat tukeneeksi vahvempaa pääluokkaa. Väliluokkien rooli yhteiskunnan muutoksessa ja luokkataistelussa on kuitenkin yksin pieni.

Orjanomistusyhteiskunnasta lähtien erilaiset yhteiskuntaluokat ovat taistelleet keskenään tuotannon järjestämisestä ja omistussuhteiden muuttamisesta. Tämä taistelu on ohjannut ihmisyhteiskunnan kehitystä aina orjanomistusyhteiskunnasta kapitalismiin saakka. Luokkataistelu ilmenee monella eri tavalla. Se jaetaan marxismi-leninismissä useimmiten kolmeen eri osa-alueeseen: *taloudelliseen, ideologiseen* ja *poliittiseen luokkataisteluun.*

Taloudellisessa taistelussa luokat pyrkivät taloudellisesti parantamaan elinehtojaan luokkayhteiskunnassa. Työväenluokan keinoja ovat esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeiden perustamat lakkokassat, joilla turvataan työväenluokan toimeentulo. Tällaisen taistelun avulla parannetaan työväenluokan oloja jo

kapitalismin aikana. Muita esimerkkejä taloudellisesta luokkataisteluista voi ottaa valtioiden välisestä taistelusta. Esimerkiksi latinalaisessa Amerikassa Kuuban ja Venezuelan perustama solidaarinen kauppaliitto ALBA (Amerikkojen bolivaarinen vaihtoehto) on vastatoimi Yhdysvaltain vetämälle vapaakauppaliitolle. Se on taistelua Yhdysvaltain riistopolitiikkaa vastaan Amerikassa.

Ideologisella luokkataistelullaan kommunistit pyrkivät saamaan työväenluokan jäsenet tiedostamaan oman luokka-asemansa. Esimerkiksi tällainen vihko on osa työväenluokan ideologista luokkataistelua. Työväenluokan enemmistön ideologiana on nykyisin porvarillinen ideologia. Porvarillisen ideologian koneistot ovat paljon raskaampia kuin työväenluokan vastaavat.

Kapitalistiluokalla on tällä hetkellä hallussaan lähes kaikki joukkoviestinnän välineet televisiosta Internetiin. Näiden avulla se pystyy vaikuttamaan suorasti ja epäsuorasti ihmisten tietoisuuteen. EU:n kansanäänestyksessä 1994 porvaristo pystyi EU-kriittisiä voimia paremmin käyttämään mediaa aseenaan markkinoidessaan kantaansa. Tällaisen taistelun myötä EU-vastaisuus saatiin käännetyksi laskuun. Toisin kuin ennen, mediasta on tullut yksi tärkeimmistä ideologisista aseista koulun ja kirkon tilalle. Työväenluokan teorian, marxismi-leninismin, tuominen ja selittäminen työväenluokalle on tärkeä osa-alue ideologisessa luokkataistelussa.

Poliittinen luokkataistelu on mahdollista silloin, kun luokka tai osa sitä on tietoinen olemassaolostaan. Poliittisella tasolla luokkataistelu on jo taistelua poliittisista valta-asemista. Poliittisen luokkataistelun selkein kenttä on puoluepolitiikka. Ei pidä kuitenkaan luulla että vaalit olisivat ainut poliittisen taistelun muoto. On monenlaista muutakin poliittista taistelua. Kärjistyneimmillään luokkataistelu johtaa luokkasotaan. Sota on politiikan jatkamista toisin keinoin.

IHMISYHTEISKUNNAN HISTORIA

Yhteiskuntaluokkia ja niiden välistä taistelua ei aina ole ollut olemassa. Alkuyhteisöissä ei satoihin tuhansiin vuosiin tunnettu luokkia. Ruokaa ei pystytty varastoimaan, ja kaikki tuotanto ja hankinta perustui lyhytaikaisen tarpeen tyydyttämiseen. Mitään ylimääräistä ei pystytty hankkimaan.

Tuotantovoimien (kuten maanviljelyksen ja karjankasvatuksen) kehittyessä pystyttiin ruokaa tuottamaan enemmän kuin tarpeen vaatima määrä. Tästä seurasi se, ettei kaikkien tarvinnut enää metsästää tai viljellä maata. Sen seurauksena kehittyi yhteiskunnallinen työnjako henkiseen ja ruumiilliseen työhön. Syntyi ensimmäinen luokkayhteiskunta, orjanomistusyhteiskunta. Sen perusluokkina olivat vapaat miehet ja orjat: omistavat ja ei-omistavat. Parhaimpina esimerkkeinä näistä orjanomistusyhteiskunnista ovat antiikin kreikkalaiset valtiot sekä Rooma. Tuotantovälineiden kehityksen ja työnjaon syntymisen seurauksena osa ihmistä pystyi keskittymään vain kauppaan samalla, kun suurin osa teki ruumiillisen työn. Varallisuudet kerääntyivät henkisen työn tekijöille (kauppiaille), kun saman-

aikaisesti orjat tekivät työn. Samalla hävisivät heimoyhteisöt, jotka olivat alkuyhteisön muoto. Niiden tilalle syntyi aluksi kaupunkivaltioita. Myöhemmin käsityön kehityksen, väestön kasvun ja sodankäynnin myötä ne kasvoivat orjanomistusvaltakunniksi.

Orjanomistusyhteiskunnat alkoivat kuitenkin kaatua omiin sotiinsa. Orjia oli paljon enemmän kuin vapaita miehiä, mikä kävi yhteiskunnalle kestämättömäksi. Sodankäynnin myötä sisämaa rappeutui. Myös suuret orjakapinat edistivät tämän yhteiskuntamuodon tuhoutumista. Orjanomistusyhteiskunnan raunioille syntyi feodaalinen yhteiskunta.

Feodaalisessa yhteiskunnassa ylintä valtaa pitivät feodaalit: kuninkaat, tsaarit ja muut aatelissukuiset. Tälle yhteiskunnalle oli tyypillistä se, että valtiot olivat pieniä. Niiden hallinta perustui läänitysjärjestelmään. Siinä maa oli jaettu lääneihin joita hallitsivat feodaaleille uskolliset lääninherrat, jotka myös kuuluivat aatelistoon, omistavaan luokkaan feodalismissa.

Feodaalisen järjestelmän riistetty, ei-omistava luokka oli talonpoikaisto. Talonpojat joutuivat usein työskentelemään lääninherrojen mailla, koska vain se takasi heille toimeentulon ja turvan. He joutuivat kuitenkin maksamaan raskaita veroja maasta, jota he viljelivät. Suurin osa heidän sadoistaan meni veroina lääninherroille. He olivat myös sidottuja viljelemään maita. Siksi heitä kutsuttiin usein maaorjiksi.

Feodaalisessa yhteiskunnassa vallitsi säätyjako. Säätyjako eroaa nykyisestä luokkajaosta siten, että siinä syntyperällä on ratkaiseva merkitys sosiaalisen aseman määrittymisessä. Aateliston poika peri isältään oikeuden hallita kun taas talonpojan poika peri köyhyyden. Feodaalien ja talonpoikien lisäksi tässä yhteiskunnassa oli muitakin säätyjä kuten papisto, joka hoiti mm. koulutuksen ja ideologisen kontrollin, sekä porvaristo (käsityöläiset ja kauppiaat), joka myöhemmin nousi merkittävään asemaan yhteiskunnan seuraavan mullistuksen aikana.

Feodaalinen yhteiskunta alkoi rapistua pienten valtakuntien keskinäisten sotien seurauksena. Talonpoikien ja porvariston tyytymättömyys sai aikaan liikkeitä, jotka myöhemmin onnistuivat muuttamaan yhteiskuntaa. Porvariston (eli nykyisen kapitalistiluokan) vallan kasvaminen erityisesti feodaalisen ajan loppupuolella oli merkittävä tekijä tässä muutoksessa. Porvaristo oli jo luonut esiteollisia tuotantovoimia ja sen oli saatava yhteiskunta omaan hallintaansa feodaaliherroilta. Erityisesti siirtomaiden hankkimisella oli suuri vaikutus siihen, että kapitalistiluokan valta kasvoi yhteiskunnassa. Kullan, mausteiden ja muun kauppatavaran tuonti Eurooppaan siirtomaista kasvatti porvariston varallisuutta ja valtaa luokkana.

Päästyään valtaan kapitalistiluokka lakkautti säätyjaon ja perusti kapitalistisen luokkayhteiskunnan. Tässä yhteiskunnassa valtaa pitävät tuotantovälineiden yksityiset omistajat, kapitalistit. Kapitalistisen yhteiskunnan noususta seurasi myös uuden yhteiskuntaluokan syntyminen. Teollisuushallien

ja tehtaiden työntekijöistä syntyi työväenluokka, kapitalismin riistetty ja ei-omistava luokka. Talonpoikiin verrattuna työväenluokalle oli ominaista se, ettei sitä ollut sidottu yhtä tiukasti työhönsä. Heihin kohdistuva riisto oli erilaista.

KAPITALISMI TUOTTAA OMAT VASTAVOIMANSA

Koska työväenluokka ei omista tuotantovälineitä, se joutuu myymään työtään kapitalisteille tuottaakseen aineelliseen olemiseensa tarvittavia hyödykkeitä, kuten ruokaa, työkaluja jne. Tästä syystä voidaan sanoa, että työväenluokka elää palkkaorjuudessa. Yhteiskunnan enemmistö, työväenluokka, joutuu työskentelemään vähemmistön, kapitalistiluokan, hyväksi.

Todellisten kapitalistien määrä kapitalistisessa yhteiskunnassa on sen kehityksen aikana vähentynyt. Suurimmat varallisuudet ovat kasautuneet vain muutamien satojen omistajien taskuun miljardien ihmisten nähdessä nälkää. Kapitalismin kehitys tähän suuntaan on ollut väistämätön. Se kehittyi 1800-luvulla esimonopolistisesta kapitalismista monopolikapitalismiksi, imperialismiksi. Kapitalismin tähän kehitysasteeseen palataan tämän vihkon neljännessä luvussa. Imperialismille ovat lisäksi ominaisia suuret sodat, joita se käy raaka-aineista. 1800-luvulta 2000-luvulle nämä sodat jatkuvat edelleen. Irakin pommittaminen ja valtaaminen on esimerkki siitä, että äärimmäisessä tapauksessa raaka-ainelähteet (esimerkiksi öljy) vallataan.

Yhteiskunnallisen kurjistumisen myötä työväenluokka oli jo 1800-luvulla noussut kapinoimaan kapitalistiluokkaa vastaan. Kapitalistiluokan ja työväenluokan väliset ristiriidat puhkesivat ensimmäisiä kertoja todelliseksi taisteluksi yhteiskunnan poliittisesta vallasta Pariisin kommuunin aikaan 1871, jolloin työväenluokka otti vallan. Työläisten nousu kuitenkin murskattiin verisesti Ranskan ja Saksan armeijan voimin. Myöhemmin liikehdintää oli koko Euroopassa.

1800-luvulla eläneet kommunistit, kuten Marx ja Engels, kehittivät riistetyn työväenluokan teoriaa eteenpäin, minkä myötä luokkataistelu sai kapitalismissa aivan uudet piirteet. Syntyi *tieteellinen kommunismi*. Työväestöllä oli nyt selkeästi oma tieteellinen teoriansa ja poliittinen päämäärä. Venäjän työläiset pääsivät ensimmäisinä rakentamaan sosialismia V. I. Leninin ja muiden bolševikkien johdolla 1900-luvun alussa.

Valtio

Luokkataistelu johtuu luokkien etujen välisestä ristiriidasta. Tämä ristiriita on *antagonistinen*, eli ratkaiseva ja sovittamaton. Minkäänlaiset yhteiskunnalliset kompromissit noiden luokkien välillä eivät poista ristiriitaa. Hallitsevan luokan taisteluasemien suurimpana tukena toimii valtiovalta.

Porvarillisissa yhteiskuntatieteissä valtio selitetään usein vain erilaisten laitosten toimintana ja poliittisten puolueiden temmellyskenttänä. Nämä yhteiskuntatieteet eivät vastaa itse kysymykseen: mikä on valtio ja miksi se on olemassa? Se olisi porvaristolle epäedullista. Porvarilliset yhteiskuntatieteet tyytyvät vain selittämään valtion tunnusmerkkejä.

Valtio ei ole yhteensovitteleva, puolueeton elin eri luokkien välillä, toisin kuin monet teoreetikot väittävät. Valtio on välttämätön työkalu hallitsevan luokan valta-aseman turvaamisessa. Kommunistisen teorian mukaan valtio on historiallinen ilmiö, joka juontaa juurensa yhteiskunnan jakautumisesta omistavien ja ei-omistavien luokkiin. Valtio ei ole elintensä ja laitostensa summa, vaan nämä elimet ja laitokset sisältävä luokkadiktatuurin koneisto. Kommunistisessa valtiokäsityksessä määrittelevintä ei ole ilmiö (koneisto) vaan olemus (luokkadiktatuuri). Ilman toistensa kanssa vastakkaisia luokkia mikään elinten ja laitosten kokoelma, mikään poliittinen yhteiskunnallinen organisaatiomuoto ei voi kommunistisen määritelmän mukaan olla 'valtio'.

Ihmiskuntien historia tuntee neljä valtiotyyppiä: orjanomistus-, feodaalinen, kapitalistinen ja sosialistinen valtio. Alkuyhteisö ei kuitenkaan tuntenut valtiota. Myöhemmin heimoyhteisön korvasi yhteiskunnan murroksessa orjanomistusvaltio.

Mikä erottaa valtion heimoyhteisöstä? Valtiossa on alueellinen jako. Valtion hallinto siis johtaa valtion toimintaa yli suku- ja heimorajojen. Valtiossa toimii kansasta irrallaan oleva julkinen valta, johon luetaan armeija, poliisi, oikeuslaitos jne. Lisäksi valtio tarvitsee varoja julkisen vallan toimintaan. Siksi se tarvitsee verotuksen pitääkseen yllä hallitsevan luokan järjestyksen. Valtio tarvitsee myös julkisen hallinnon.

Valtioiden hoidettavaksi on aikojen saatossa tullut lisää tehtäviä. Peruspalveluiden järjestäminen on myös lisätty valtion toimintaan. Ne eivät kuitenkaan ole oleellisia valtion tunnusmerkkejä. Ne ovat nykyisessä yhteiskunnassa työväenluokan taistelulla saavutettuja etuja, jotka hyödyttävät myös kapitalistiluokkaa pitämällä työväenluokan riittävän tyytyväisenä, jotta vältetään luokkien väliset yhteenotot. Nyt, riittävän voimakkaan vastavoiman puuttuessa, peruspalveluja karsitaan erilaisten sopimusten turvin.

Usein puhutaan "demokraattisesta valtiosta". Onko olemassa demokraattista valtioita? Onko demokraattinen valtio syrjäyttänyt kapitalistisen valtion? Ei ole, koska valtiotyyppi on aina riippuvainen tuotantosuhteista. Demokratiaa voi valtiossa olla joko enemmän tai vähemmän. Valtiotyyppi ei riipu hallintomuodosta vaan talousmuodosta. Sotilasjuntta on samassa suhteessa kapitalistinen kuin Suomen "hyvinvointivaltio". Valtiotyypiltään samanlaisten valtioiden — esimerkiksi kapitalististen — valtiomuodot voivat olla hyvinkin erilaiset, kuten vaikkapa tasavalta, perustuslaillinen monarkia tai sotilasjuntta. Se, että toisessa

maassa äänestetään kerran neljässä vuodessa ja toisessa ei, ei vaikuta valtiotyyppiin. Vallitsevan valtiotyypin ratkaisevat tuotantovälineiden omistus ja tuotantosuhteet.

'Demokratian' käsite valtiossa riippuu aina *hallitsevasta yhteiskuntaluokasta*. Kapitalistisessa valtiossa demokraattiset vapaudet tarkoittavat kapitalistisia vapauksia: vapauksia menestyä ja rikastua. Nämäkään vapaudet eivät koske kuin niitä, joilla on niihin mahdollisuus: kapitalisteja. Sosialistisessa valtiossa demokratia on järjestetty eri tavalla. Sosialistisessa valtiossa demokratia on työväenluokan demokratiaa. Sosialismissa hallinto on usein järjestetty *demokraattisen sentralismin* mukaisesti, koska siinä kansa on vahvemmin sidoksissa yhteiskunnalliseen toimintaan. Demokraattiseen sentralismiin palataan vihkon viimeisessä luvussa, jossa käsitellään puolueteoriaa.

Valtio on luokkiin jakautuneen yhteiskunnan tuote. Se on kehittynyt (tai ennemminkin kehitetty) turvaamaan hallitsevan luokan asema yhteiskunnassa.

Marxilais-leniniläisen valtioteorian mukaan kaikki valtiot ovat hallitsevan luokan saneluvaltaa eli diktatuuria hallittua luokkaa kohtaan, muodossa tai toisessa. Valtio on *väkivaltakoneisto*, jolla omistava luokka turvaa valta-asemansa. Siten väite "hyvinvointivaltiosta" on naurettava. Kapitalistisessa valtiossa hallitsevana luokkana ovat kapitalistit, jotka omistavat tuotantovälineet. Kapitalismi on siis kapitalistiluokan diktatuuria työväenluokkaa kohtaan (ja demokratiaa kapitalisti-luokalle). Sosialismi taas on vastaavasti työväenluokan diktatuuria (ja demokratiaa työväenluokalle).

Työväenluokan vallankumous, sosialismi ja kommunismi

Kommunismiin siirtyminen on suurin mullistus ihmisyhteiskunnassa vuosituhansiin. Se tulee lakkauttamaan luokkayhteiskunnan ja perustamaan sen tilalle yhteiskunnan, jossa ei ole jakoa riistäjiin ja riistettyihin — omistaviin ja eiomistaviin.

Kapitalismin sisäinen ristiriitaisuus purkautuu työväenluokan vallankumouksessa, jossa kansan enemmistö (työväenluokka) ottaa vallan vähemmistöltä (kapitalistiluokalta). Kapitalistisessa tuotantotavassa vallinnut tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien ristiriita hävitetään. Tuotantovoimat vapautuvat kehittymään eteenpäin, uudelle laadulliselle tasolle.

Kommunistinen yhteiskunta

Kommunistisessa yhteiskunnassa tuotantosuhteet perustuvat yhteisomistukseen. Kommunismissa tuotanto ei tule pyrkimään erilaisten — todellisuudessa turhien — tuotteiden tuottamiseen ja kulutuksen kasvattamiseen

esimerkiksi mainonnan keinoin. Kulutustavaratuotannossa syntyvät jätteet ja saasteet itse asiassa tuhoavat ihmistä osana luontoa.

Kommunismissa tuotanto on yhteisesti suunniteltu ihmisten tarpeiden mukaan. Tällaista talousmallia kutsutaan suunnitelmataloudeksi. Se on vastakkainen kapitalistiselle markkinataloudelle, jossa ihmisille tuotetaan tavaroita sitä mukaa kuin he niitä pystyvät kuluttamaan. Kapitalismin etu on siis mahdollisimman suuri kulutus ja siitä seuraavat voitot. Se ei ole kuitenkaan ihmisen ja luonnon etujen mukaista.

Kommunistisessa yhteiskunnassa tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välinen ristiriita saadaan sovitetuksi yhteiskuntaluokkien hävitessä. Ei voida kuitenkaan sanoa, että tämä ristiriita pystyttäisiin kokonaan ratkaisemaan. Jos tätä ristiriitaa ei olisi, se tarkoittaisi dialektiikan lakien mukaan sitä, että minkäänlaista yhteiskunnallista kehitystä ei enää tapahtuisi.

Kommunistiseen yhteiskuntaan ei voida siirtyä suoraan kapitalismista. Historia on todistanut, että vaikka valtio siirtyisi työväenluokan hallintaan, säilyvät kapitalistit vielä pitkään luokkana. Tämä luokka tulee jarruttamaan yhteiskunnallista kehitystä vielä vallankumouksen jälkeenkin. Näin kävi esimerkiksi 1900-luvun alkupuolen Venäjällä joka ajautui vallankumouksen jälkeen sisällissotaan.

Ennen luokattomaan yhteiskuntaan — eli kommunismiin — siirtymistä on olemassa siirtymäkausi: sosialismi.

Sosialismi

Sosialistisen talouden perusperiaatteet ovat hyvin pitkälti samat kuin kommunismissa. Tuotantosuhteet perustuvat tuotantovälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen ja talous perustuu suunnitelmallisuuteen.

Sosialismi erotetaan kommunistisesta yhteiskunnasta sillä, että se on vielä luokkayhteiskunta. Toisin kuin kaikissa edeltävissä luokkayhteiskunnissa, sosialismissa työn tekijä on myös työstä syntyneiden tuotteiden omistaja. Tällaisia tuotantosuhteita ovat esimerkiksi osuuskunta-, kunnallis- ja valtionomistus. Osuuskuntaomistuksessa työntekijät omistavat yrityksensä suoraan. Valtion ja kunnan omistuksessa taas työn tulokset ovat työntekijöiden saatavissa esim. ilmaisen terveydenhuollon tai julkisen liikenteen muodossa.

Vaikka sosialistisen valtion sisällä kapitalistit olisivat hävinneet luokkana, heitä on vielä valtioissa, jotka eivät ole siirtyneet sosialistiseen yhteiskuntamalliin. Niin kauan kuin maailmasta löytyy kapitalistisen talousjärjestelmän valtioita, ei yksikään sosialistinen maa voi siirtyä kommunismiin. Historia on osoittanut, että taantumukselliset kapitalistiset voimat tulevat tekemään vastatoimia hajottaakseen työväen kamppailun saavutukset. Sosialismin tehtävänä on siis estää kapitalistiluokan vastavallankumous ja hävittää yhteiskuntaluokat.

Koska valtio on eri asemassa olevien yhteiskuntaluokkien olemassaolosta seuraava tuote, tulee se säilymään vielä sosialisminkin aikana. Vaikka valtion luonne tuleekin sosialismissa muuttumaan, sen tarkoitus pysyy vielä samana: valtaa pitävän luokan aseman vahvistaminen yhteiskunnassa. Erotuksena aikaisempiin luokkayhteiskuntiin sosialismi on enemmistön (työväenluokan) valtaa vähemmistöä (kapitalistiluokkaa) kohtaan.

Valtiolla on sosialismissa muitakin tehtäviä kuin työläisten valta-aseman ja saavutusten suojeleminen taantumuksellisilta. Sosialistinen kehitys ja työväenluokan vallankumous murskaa vain ne laitokset, jotka ylläpitävät luokkajakoa. Säilyviä laitoksia ovat esimerkiksi posti, sairaalat jne. Kaikissa yhteiskunnissa (luokattomissa ja luokallisissa) tulee myös aina olemaan erilaisia sosiaalisia ryhmiä, jotka eivät ole suorasti mukana tuotantoprosessissa, kuten opiskelijat, ikääntyneet ja invalidit. Heidän elämänsä edellytykset pitää turvata erilaisin tukitoimin. Valtion rooli tuotantovälineiden omistajana ja tuottojen jakajana mahdollistaa näiden ryhmien elämisen.

Aluksi valtion rooli talouden säätelijänä tulee sosialistisessa yhteiskunnassa todennäköisesti vahvistumaan. On silti muistettava, että tämä vaihe on vain väliaikainen. Myöhemmässä vaiheessa, kun sosialistinen vallankumous on poistanut luokkajaon maailmasta täydellisesti, tulee valtiosta tarpeeton. Valtio ikään kuin kuolee pois yhteiskunnan kehityksen myötä. Kun yhteiskunnan enemmistö käyttää yhteiskunnallista valtaa, erillinen alistamiskoneisto (valtio) tulee tarpeettomaksi. Sosialistinen valtio on kehityksen myötä kuoleutuva valtio. Silloin yhteiskunta voi siirtyä kommunismiin, jonka periaatteena on "jokaiselta kykyjensä, jokaiselle tarpeidensa mukaan". Ihmiskunnan jäseniä ei enää voi käyttää välineinä lisäarvon tuotannossa.

3. luku
Lisäarvoteoria

Ihminen on aina työllään muokannut luonnonaineita itselleen hyödyllisempään muotoon tuottaakseen edellytyksiä omalle olemassaololleen. Tämä on ihmisen ja muun luonnon välisen aineenvaihdannan objektiivinen, aineellinen muoto: ihminen valmistaa luonnon raaka-aineista, esimerkiksi puusta tai kivestä, itselleen tarpeellisia käyttöesineitä.

Tällä toiminnalla, aineellisella työllä, on kuitenkin aina myös yhteiskunnallinen, poliittinen muotonsa; oli se sitten esimerkiksi feodaalinen, kapitalistinen tai sosialistinen. Esimerkiksi kengän tuottava työ on samaa konkreettista työtä niin kapitalismissa kuin sosialismissakin. Työhön tarvitaan nahkaa, lankaa, liimaa, ammattitaitoa jne. Kun tutkimme jotakin esinettä, emme yleensä voi havaita, minkälaisessa yhteiskunnassa se on valmistettu: onko se teetetty orjatyöllä, palkkatyöllä vai jollakin muulla.

Tavaratuotanto ja tavara

Työn yhteiskunnallinen muoto liittyy siihen tapaan, jolla työ jossakin tietyssä yhteiskunnassa on organisoitu. Kapitalismin muista yhteiskunnallisista tuotannon muodoista erottava piirre on tuotteiden tuottaminen ensisijassa tavaroina. Taloustieteessä *tavaralla* tarkoitetaan *vaihtoa varten valmistettua tuotetta*. (Suomen kielessä 'tavaran' käsite aiheuttaa usein sekaannuksia, sillä samaa sanaa käytetään myös esineistä yleensä.)

Esimerkiksi feodaalisessa yhteiskunnassa suurin osa tuotannosta tapahtui suoraan tuottajan omiin tai isäntänä toimineen feodaaliherran tarpeisiin. Tuotteet eivät yleensä tulleet myytäväksi, vaan talonpoika valmisti itselleen tai perheelleen vaatteet, yleisimmät käyttöesineet, ja viljeli ravinnon. Tuotanto ei ollut *tavarantuotantoa*, koska työn tuote valmistettiin ja kulutettiin omaan tarpeeseen, luovutettiin verona isännälle tai muulle vastaavalle. Lyhyesti sanottuna se ei ollut tavarantuotantoa, koska tuotteita ei viety markkinoille myytäväksi.

Nykyisinkin on paljon työtä, joka ei ole yhteiskunnallista. Tällaista työtä ovat esimerkiksi kotityöt, oman auton rassaus tai vaikkapa takapihan kasvimaan hoitaminen. Tällainen työ on kuitenkin kapitalismissa aina vain suhteellisesti vähentynyt. Yksi syy tälle vähenemiselle on se, että ihmisten tarpeet ovat yhä enemmän kietoutuneet yhteen mitä monimutkaisimmilla tavoilla, emmekä enää "tule toimeen" ilman toiselta puolelta maailmaa kuljetettavia, meitä varten valmistettuja tavaroita. Eräs toinen syy on se, että kapitalismi pyrkii kaupallistamaan kaiken toiminnan, joka ei vielä ole markkinoiden piirissä. Kaikesta pyritään tekemään kauppatavaraa.

Saadaksemme syystä tai toisesta tarvitsemiamme tavaroita toiselta puolelta maailmaa meidän on puolestamme valmistettava sellaisia tavaroita, joita emme itse tarvitse, mutta joita joku muu tarvitsee. Valmistamme tavarat siis vaihtoa varten. Työmme hyödyn punnus on viime kädessä se, onnistummeko myymään tuotteemme markkinoilla. Jollemme saa tavaraa kaupaksi, on työ mennyt hukkaan. Huomaamme nyt, että tavaran valmistamisen tai valmistamatta jättämisen kriteerinä ei ole inhimillinen tarve sinänsä, vaan myytävyys.

Tavaralle on siis oltava tehokasta kysyntää. Varakkaan nälkä määrää sen mitä tuotetaan, kun taas varattoman nälkä — joka aivan yhtä aito tarve kuin varakkaankin — ei pysty vaikuttamaan tuotantopäätöksiin.

Tavaralla on oltava tietty *käyttöarvo*, jonka vuoksi ostaja haluaa tavaran itselleen. Käyttöarvoksi nimitetään jonkin esineen tai palvelun hyödyllisiä aineellisia ominaisuuksia. Kun joku kasvattaa takapihallaan perunoita omaan käyttöönsä, hän luo työllään käyttöarvon. Perunan tapauksessa tämä on ravitsevuus. Perunalla on käyttöarvoa ravintona ja esimerkiksi tuolilla on oma käyttöarvonsa istuimena. Tämä taas perustuu tuolin valmistusaineena käytetyn puun fysikaalisiin ominaisuuksiin kuten lujuuteen, säilyvyyteen ja niin edelleen.

Varsinkin nykyään tavaroiden "aineettomat" ominaisuudet — niihin liittyvät mielikuvat, statukset ym. — ovat yhä tärkeämmässä asemassa, ja kulutuskriittinen liike onkin terävästi kritisoinut tällaista "tarpeiden tuotantoa", jotta ihmisille saataisiin kaupatuksi lisää tavaraa ja näin pidetyksi kapitalismin pyörät pyörimässä. Poliittisen taloustieteen näkökulmasta tavaran herättämä mielikuva on osa sen käyttöarvoa; jokin tavara halutaan ostaa, ts. koetaan tarpeelliseksi, koska kavereillakin on, koska sillä halutaan alleviivata omaa asemaa yhteiskunnassa (tai työpaikan nokkimisjärjestyksessä), tai koska se on jollakin tavalla siisti juttu ja "cool".

Abstrakti ja konkreettinen työ

Abstraktin työn käsite auttaa meitä hahmottamaan teoreettisesti näitä tavaroiden vaihtoon liittyviä, omin silmin havaittavia tosiseikkoja. Työ on työvoiman käyttämistä.

Kun tuote valmistetaan tavarana eli vaihtoa varten, on sillä käyttöarvon lisäksi myös *vaihtoarvo*. Vaihtoarvo perustuu käyttöarvoon, sillä kukaan ei haluaisi vaihtaa itselleen jotain sellaista, josta ei ole mitään hyötyä — oli hyödyllisyys sitten lähtöisin materiaalisista tarpeista tai mainonnan luomaa. Toisin kuin käyttöarvo, vaihtoarvo on pelkästään *ihmisten välinen suhde*. Vaihtoarvo ei koske itse fyysistä esinettä millään tavoin: peruna on peruna, eikä sitä tutkimalla voi sanoa, onko se valmistettu omaan pataan vai torilla myytäväksi.

Käyttöarvon ja vaihtoarvon eriytyvyys selittyy työn yhteiskunnallisella kaksoisluonteella. Tämän kaksoisluonteen toinen puoli, konkreettinen työ (esimerkiksi kasvimaanhoitajan työ) luo käyttöarvon (esimerkiksi perunan). Puusepän työllä taas ei kasvateta perunoita, vaan valmistetaan esimerkiksi tuoleja. Kumpikin työ sisältää omat taitonsa ja erikoisuutensa. Jos puuseppä haluaa viljellä perunoita, hänen on opittava kasvimaanhoitajan taidot.

Työn kaksoisluonteen toinen puoli on abstrakti työ, eli ihmisten yhteiskunnallinen työ yleisesti ottaen, riippumatta sen konkreettisesta muodosta. Juuri tämä abstrakti työ (eli työ yleensä) tekee erilaisten töiden tulokset, tuolin ja perunan sellaisenaan yhteismitattomat käyttöarvot yhteismitallisiksi, toisiinsa verrattaviksi. Yhteismitallisuus on välttämätön edellytys sille, että täysin erilaisia tavaroita voidaan vaihtaa keskenään. Niiden arvoja on voitava verrata toisiinsa.

Abstrakti työ on arvon sisältö, sen perusta. Mitä tämä tarkoittaa? Oletetaan, että tietynlaisen tuolin valmistus vaatii keskimäärin kolme työpäivää, ja että tietynlaisen puvun valmistus vaatii kuusi työpäivää. Tuoli ja puku ovat erilaisia käyttöarvoja; tältä kannalta katsoen ne ovat siis yhteismitattomia. Silti ne vaihtuvat markkinoilla toisiinsa määräsuhteissa, ja tämä todellisuus on selitettävä jollakin tavalla — tapahtuuhan se joka päivä silmiemme edessä.

Tavaroiden arvojen suhteen määrittää yleisellä tasolla niiden valmistamiseen käytettyjen työaikojen suhde. Esimerkissämme kaksi tuolia vaihtuu yhteen pukuun, koska näiden valmistamiseen kuluva aika on sama — kaksi tuolia valmistuu samassa ajassa kuin yksi puku.

On olennaista huomata, että jonkin yksittäisen tuotteen vaihtoarvoa ei määritä se aika, joka on käytetty nimenomaan tämän tuotteen valmistukseen. Tietynlainen tuoli, jonka valmistaminen on vienyt kolme päivää, on saman arvoinen kuin vastaava tuoli, jonka valmistaminen on vienyt viikon. Tuolien valmistusajoissa voi olla eroja esimerkiksi siksi, että toinen puuseppä on ahkerampi, tarkempi tai taitavampi kuin toinen, tai hänen käyttämänsä työvälineet ovat parempia.

Kummankin tuolin arvo riippuu siitä, mikä on se *keskimääräinen, välttämätön aika*, joka vaaditaan tuolin valmistukseen. Juuri tästä on kyse, kun sanotaan, että abstrakti työ määrittää tavaran arvon. Jos tämä keskimääräinen aika laskee esimerkiksi parempien tuotantomenetelmien seurauksena, tavaran vaihtoarvo laskee vastaavasti suhteessa muunlaatuisiin tavaroihin, joiden välttämätön työaika pysyy ennallaan.

Jos tuoleja ei tarvitse enää hioa hiekkapaperilla käsin, vaan voidaan käyttää sähköllä toimivaa hiomakonetta, tuoliin käytettävä keskimääräinen työaika vähenee, sanokaamme kahteen päivään. Jos samanaikaisesti puvun tekeminen on yhtä vaivalloista kuin ennenkin, niin tuolin ja puvun arvojen suhde on muuttunut: puvun ostamiseen vaaditaan nyt kolme tuolia eikä kahta, kuten aiemmin, koska tuolit ovat halventuneet.

Työvoima

Ihmisen työvoima on ainoa (vaihto)arvoa luova voima. Käyttöarvoja synnyttää myös luonto, esimerkiksi hedelmien tai maaperässä olevien metallien muodossa. Mutta puu metsässä tai metalli suonessa ei ole minkään arvoinen *taloudellisessa mielessä*, ellei sitä ihmisen työllä muokata sopivampaan muotoon. Valmistusta varten on kaadettava puut ja louhittava malmi sekä kuljetettava ne tuotantopaikalle, ennen kuin niistä voidaan valmistaa mitä halutaan. Keinottelija ei maksa metsästä penniäkään, jos hän tietää, että sitä on mahdotonta muokata työllä hyödyllisempään muotoon (esimerkiksi siksi että kyseessä on suojelualue).

Muokatessaan luonnonainetta tuotteeksi ihminen näkee vaivaa, joka on välttämätöntä tämän tuotteen tekemiseksi. Tämän vaivannäön keskimäärä jossakin tietyssä yhteiskunnassa määrittää sillä valmistetun tavaran arvon.

Metsurin tai kaivosmiehen työllä ei itsellään ole arvoa, koska arvon ainoa mitta on työ; olisi älytöntä sanoa, että kymmenen tunnin työ on kymmenen tunnin työn arvoinen. Sen sijaan *työvoimalla* on arvo, ja tämä arvo on yhtä kuin niiden elämäntarvikkeiden (ruoan, vaatteiden, asunnon jne.) arvo (tai siis niihin sisältyvä työmäärä), joka vaaditaan työläisen ylläpitämiseksi työkuntoisena. Työvoiman arvoon sisältyy myös työläisen perheen uusintamiskustannukset sekä koulutus.

Riisto

Työläisen elämäntarvikkeet siis maksavat tietyn summan. Niiden voimalla hän voi työskennellä neljä tuntia, kahdeksan tuntia tai jopa 16 tuntia. Jos työläinen luo neljässä tunnissa samansuuruisen arvon kuin hänen elämäntarvikkeidensa arvo, niin hänen on välttämättä työskenneltävä neljä tuntia vuorokaudessa uusintaakseen itsensä, siis voidakseen tulla seuraavanakin päivänä töihin, jolloin hänen on taas työskenneltävä neljä tuntia — ja niin edelleen.

Mutta suurin piirtein samalla määrällä ruokaa, vaatetusta jne, työläinen voi työskennellä myös kahdeksan tuntia päivässä. Tällöin hänen luomansa arvo on kaksinkertainen verrattuna siihen mitä hän itse tarvitsee.

Tässä on nyt kapitalistin tilaisuus. Työläinen työvoimansa omistajana ja kapitalisti tuotantovälineiden omistajana kohtaavat toisensa. Tämä asetelma on historiallisen kehityksen tulos. Työläisellä ei ole omia työvälineitä, joilla hän pystyisi valmistamaan tavaroita, joiden myynnistä voisi saada elantonsa. Siispä työläinen on käytännössä pakotettu myymään työvoimaansa ja työskentelemään kapitalistille esimerkiksi kahdeksan tuntia päivässä, jonka aikana työläinen luo työvoimallaan tietynsuuruisen arvon.

Kapitalistin tekee kapitalistiksi se, että hän ei korvaa työläiselle kaikkea tämän luomasta arvosta. Osan luomastaan arvosta työläinen kyllä saa itselleen palkkana, nimittäin sen osan, jonka hänen työvoimansa uusintaminen vaatii (neljän tunnin työn tuotteen arvon). Loppuosan, myös neljän tunnin arvotuotteen, kapitalisti pitää itsellään. Sitä osaa, jonka työläinen luo, mutta jonka kapitalisti ottaa itselleen, sanotaan lisäarvoksi. Sitä, että kapitalisti ottaa itselleen tämän lisäarvon, sanotaan riistoksi.

Oletetaan, että kapitalisti sijoittaa pääomaa 200 koneisiin ja 100 työpalkkoihin, siis yhteensä 300. Hän voi myytyään työläisen valmistamat tavarat saada lopputuotteena itselleen esimerkiksi 400 — siis enemmän kuin mitä alunperin sijoitti. Juuri siksi hän onkin *kapitalisti*, ja juuri siksi hänen sijoittamansa arvo on *pääomaa*.

Jos ostan kaveriltani 50:llä eurolla polkupyörän, ja myyn sen eteenpäin 60:llä, ei sijoittamani 50 euroa ole pääomaa. Miksei? Koska mitään uutta ei ole syntynyt maailmaan, lisäarvoakaan ei ole voitu riistää. Ainoastaan polkupyörä on vaihtanut omistajaa, ja raha on siirtynyt taskusta toiseen. Osto- tai myyntitoimenpide, omistajuuden muutos, ei luo uutta arvoa. Yhtä vähän luo arvon se, jos ostamisen sijasta varastan polkupyörän. Varastamalla huijaan kaveriani 60:n edestä. Ostamalla 60:n euron arvoisen pyörän häneltä 50:llä huijaan vain kympillä. Mutta kummassakin tapauksessa maailman yhteenlaskettu arvotuote on yhtä suuri kuin ennenkin.

Myös riisto on tietenkin huijausta, mutta varsin erityistä huijausta. Erityisyys on siinä, että ainoastaan työvoimalla on arvoa luova kyky. Tämä kyky erottaa sen kaikista muista tavaroista. Kun työläinen saa kapitalistilta palkkana

sellaisen summan, että se riittää hänen elämiseensä, niin eikö kyseessä ole reilu sopimus? Kapitalistihan maksaa työläiselle tämän kaupittaleman tavaran, työvoiman, arvon. Vastike vastikkeesta? Muodollisesti kyllä. Mutta työläinen itse tuottaa sekä oman palkkansa vaatiman summan että kapitalistin voiton. Kapitalistin "ansio" on vain tuotantovälineiden omistus. Omistaminen sinänsä ei tietenkään kasvata yhteiskunnan kokonaisvarallisuutta. Varallisuus ei kasva silloinkaan, kun tavaraa myydään ja ostetaan edestakaisin. Ainoastaan työläisen elävä työvoima voi herättää koneet henkiin ja luoda niiden avulla enemmän rikkautta kuin näiden uusintaminen vaatii.

Pääoma ei ole mikään tietty konkreettinen kokoelma koneita ja raaka-aineita, kuten porvarillisessa taloustieteessä useimmiten esitetään. Pääoma on yhteiskunnallinen suhde, *tuotantosuhde*, joka perustuu tuotantovälineiden yksityisomistukselle. Suhteen toisella puolella on työläinen ja hänen palkkansa, toisella puolen kapitalisti ja hänen lisäarvonsa. Työläinen on luonut työvoimallaan sekä palkan että lisäarvon, mutta kapitalisti onnistuu silti omistuksensa nojalla riistämään osan työläisen luomasta arvosta itselleen.

Tässä on pääoman olemus. Kaikki raha, mikä sijoitetaan lisäarvon riistämiseksi, on pääomaa. Nykyinen yhteiskuntajärjestelmämme on olemassa tämän prosessin turvaamista varten.

Lisäarvo ja voiton suhdeluku

Kapitalisti sijoittaa koneisiin ja raaka-aineisiin 200 ('pysyvä pääoma', jota merkitään kirjaimella c), ja 100 palkkoihin ('vaihteleva pääoma', joka merkitään v). Yhteensä kapitalisti sijoittaa siis 300. Oletetaan, että kapitalisti saa valmistuneen tuotteen myytyään tuotoksi 350. *Lisäarvo* (m) on tässä siis 50. Toisin sanoen: lisäarvo on tavarasta saadun tuoton ja sen tuottamiseen sijoitetun pääoman välinen erotus.

Kapitalisti sijoitti 200c + 100v = 300C, ja lisäarvo oli 50m. Näistä tiedoista voidaan laskea kaksi lukua. Nämä luvut ovat lisäarvon suhdeluku ja voiton suhdeluku.

Lisäarvon suhdeluku lasketaan jakamalla lisäarvon määrä palkkoihin sijoitetulla summalla, eli 50m : 100v => 50%.

Voiton suhdeluku lasketaan jakamalla lisäarvon määrä pääoman kokonaissijoituksen summalla, eli 50m : 300C => 16,7%.

On kuitenkin pidettävä mielessä, että ainoastaan työvoima luo uutta arvoa. Tuotannossa käytettävät koneet vain siirtävät arvonsa valmiiseen tuotteeseen, mutta eivät luo uutta arvoa. Kapitalistin kokonaissijoituksesta (300) ainoastaan palkkoihin sijoitettu osa (100) toimii arvoa luovana lähteenä.

Muihin tuotannon ehtoihin kuin työvoimaan sijoitettua pääoman osaa nimitetään pysyväksi pääomaksi (c), koska sen arvo ei tuotantoprosessin aikana muutu. Koneiden arvo vain siirtyy lopputuotteeseen ja esiintyy siinä entisessä suuruudessa. Sen sijaan työvoimaan sijoitettua osuutta nimitetään vaihtelevaksi pääomaksi (v), koska työvoimaan sijoitettu pääoman osa muuttuu, nimittäin kasvaa.

VOITON SUHDELUVUN ALENEMINEN

Vain elävä työ voi luoda uutta arvoa. Jos jonkin alan tuotanto olisi mahdollista täysin ilman työvoimaa, ei lisäarvon riisto olisi mahdollista, koska koneet vain siirtävät niissä olevaa arvoa lopputuotteeseen.

Katsotaanpa asiaa vielä yksityiskohtaisemmin. Jos teknologian kehitys mahdollistaa sen, että tarvitaan aiempaa vähemmän työläisiä käyttämään ja valvomaan koneita, ts. jos koneet tekevät entistä suuremman osan työstä, niin tällöin palkkoihin sijoitetun summan määrä (vaihteleva pääoma) suhteessa koneisiin sijoitettuun summaan (pysyvä pääoma) pienenee. Tällä tavoin kapitalisti tuhoaa oman voittonsa edellytyksiä korvatessaan työvoimaa koneilla ja automaatiolla.

Esimerkiksi: Jos koneiden tuotantoteho kaksinkertaistuisi, niin 200:n arvoisia koneita voisi nyt käyttää puolella aikaisemmasta työläismäärästä, joka maksaisi siis vain 50v. Mutta jos työn riistoaste pysyy samana, esimerkissämme 50%, niin voiton määrä on silloin vain 25m. Tällöin voiton suhdeluku muuttuu, tarkemmin sanottuna se pienenee: 25m : (200c + 50v) => 10%, kun se aiemmin oli 16,7%.

Mutta miksi siis kapitalisti sijoittaisi uusiin koneisiin ja tehokkaampiin tuotantomenetelmiin, jos se kerran pienentää hänen pääomansa suhteellista tuottavuutta? Salaisuus piilee siinä, että tavaran arvo määräytyy sen tuottamiseen vaadittavan yhteiskunnallisen työn *keskimäärän* kautta, eikä sen perusteella, miten paljon työtä on käytetty jokin yksittäisen tavaran valmistamiseen. Tällöin kapitalisti, joka ottaa käyttöön tehokkaammat tuotantomenetelmät, saavuttaa hetkeksi edun muihin samalla alalla toimiviin kapitalisteihin nähden: hän pystyy valmistamaan samoilla kustannuksilla enemmän tavaroita kuin kilpailijansa.

Mutta koska uusi tuotantomenetelmä ei ole vielä yleistynyt, tuotteiden arvo on edelleen sama: sehän määräytyi valmistamiseen vaaditun keskimääräisen työn mukaan. Tällöin tehokkaampi kapitalisti pystyy myymään keskimääräistä halvemmalla valmistamansa tuotteet entisestä hinnasta, ja täten realisoimaan lisävoiton. Tämä hetkellinen etu kannustaa ja pakottaa kapitalistia kehittämään tuotantomenetelmiä, jotta hän kykenisi realisoimaan lisävoiton kilpailijoidensa kustannuksella eikä putoaisi pelistä pois.

Aikaa myöten uudet tuotantomenetelmät kuitenkin aina yleistyvät. Uusien tuotantomenetelmien yleistyessä tavaroiden arvo laskee, koska niiden valmistamiseen tarvitaan nyt vähemmän työtä. Ylläkuvattu tehokkuuskilpailu alkaa taas alusta. Tämän seurauksena koneiden määrä suhteessa elävän työn määrään kasvaa. Koska ainoastaan elävä työ — työläisen työvoima — toimii uuden arvon lähteenä, on kapitalistin teknologian edistyksen ja koneiden lisääntymisen myötä siis sijoitettava aina vain suurempi ja suurempi määrä pääomaa saadakseen itselleen entisen suuruisen voiton. Toisesta näkökulmasta sama asia näyttäytyy seuraavasti: kapitalistin on nyt valmistettava ja myytävä enemmän tavaroita kuin edellisellä kerralla saadakseen entisen suuruisen voiton, koska hänen kaupittelemiensa tavaroiden arvo on laskenut.

VAIN VAHVAT JÄÄVÄT JÄLJELLE

Jokaisella tuotannonalalla (esim. vaate- tai kännykkäteollisuudessa) on kapitalisteja, joiden tuotantolaitteisto on teknologian kärkeä. He pystyvät tuottamaan tehokkaammin kuin sellaiset kapitalistit, joiden käytössä on vanhempaa teknologiaa. Silti kummankin kapitalistin tuottamilla tuotteilla — sikäli kun ne ovat täysin yhteneviä käyttöarvoja — on vain yksi hinta, tämän kyseisen tuotteen yhteiskunnallinen keskihinta. Voiton suhdeluku on siis sama kaikille tietyn tuotantoalan kapitalisteille riippumatta siitä, kuinka tehokkaasti he kykenevät tuottamaan. Tästä seuraa, että tehottomimmat kapitalistit eivät jossain vaiheessa enää kykene realisoimaan tarpeeksi voittoa, koska heidän tuotantokustannuksensa ovat liian suuret. Tällöin he putoavat pelistä. Vain vahvat ovat jääneet jäljelle.

Voiton suhdeluvun samuus pätee, ei vain yhdellä tuotannonalalla, vaan koko kapitalistisessa taloudessa, silloin kun eri tuotannonaloille sijoitetut pääomat ovat tasapainossa. Mutta tämä tasapaino järkkyy, kun jollakin tuotannonalalla otetaan käyttöön tehokkaampia tuotantomenetelmiä. Tämä saa aikaan pääomien siirtymisen vähemmän tuottavilta alueilta tuottavammille, kunnes uusi tasapainotilanne on saavutettu.

Lisäarvo ja "tietoyhteiskunta"

Näin kapitalismissa yhteiskunnallinen työvoima sijoittuu tuotantoon sen mukaan, miten pääoma sijoittuu. Pääoma taas sijoittuu sen mukaisesti, mistä se saa parhaimman tuoton, ts. missä voiton suhdeluku on suurin. Tasapainotilanteessa suhdeluku on koko taloudessa sama, jolloin pääomat eivät liiku alalta toiselle. Pääoman voiton suhdeluvun suuruus säätelee sitä, mitä jokin yhteiskunta tuottaa, oli kyseessä sitten aseiden valmistus imperialististen maiden käyttöön tai ylellisyystarvikkeiden tuotanto maksukykyistä ostajakuntaa varten. Yhteiskunnan kokonaishyöty ei sekaannu näihin laskutoimituksiin millään tavoin.

Kun Karl Marx kirjoitti 1800-luvun loppupuoliskolla kapitalistista talousjärjestelmää koskevat tutkimuksensa, kapitalismin muoto oli erilainen kuin meidän päiviemme kapitalismin. Esimerkiksi palveluammatit ja muu "aineeton tuotanto" on vallannut "länsimaissa" valtavan jalansijan, ja tämä on saanut monet ajattelemaan, että marxilainen kapitalismin kritiikki on muuttunut kelvottomaksi nykyisten ongelmien käsittelyyn.

Mutta vain kapitalismin muoto on muuttunut. Kyseessä on edelleen se sama lisäarvonnälkäinen tuotantologiikka, jonka toiminta käy yhä enenevässä määrin vastoin maailmanlaajuisia yhteiskunnallisia tarpeita.

Palveluammateissa toimivien työläisten osuus on imperialismin keskusalueilla nykyään vähintään yli puolet kaikista palkkatyöläisistä. He ovat kuitenkin taloudellisessa mielessä palkkatyöläisiä täsmälleen samoin kuin nk. aineellisessa tuotannossakin, perinteisessä savupiipputeollisuudessa työs-kentelevät työläiset: heidänkin on pakko myydä työvoimaansa tuotannon ehdot — parturiliikkeen, ravintolan, teatterin — omistavalle kapitalistille, joka kerää heidän työstään lisäarvoa omaan taskuunsa.

Palveluammattien teollisuusammateista poikkeavaan muotoon ei liity mitään mystiikkaa. Se, että monissa palveluammateissa ei synny käsinkosketeltavaa, siirreltävää tavaraa, ei muuta palveluksen tavaraluonnetta millään tavoin, vaikka porvarillinen puhe on täynnä luonnehdintoja kuten "aineeton" ja "aineellinen" tuotanto.

Viime kädessä keskustelu tuotannon "aineettomuudesta" nykyisessä "tietoyhteiskunnassa" tai "mielikuvayhteiskunnassa" — siinäkin määrin kuin se voi onnistua kuvaamaan eri tuotannonalojen todellisia sinänsä tärkeitä muotoeroavaisuuksia — ei ensinkään tavoita asian ydintä. Olennaisinta tässä on ainoastaan se, riistääkö pääoma tästä työstä itselleen lisäarvoa; toisin sanoen, mikä on se yhteiskunnallinen suhde, jonka puitteissa työtä tehdään — oli sen lopputuotteena sitten siirreltävä esine, palvelus, taide-elämys, tai mikä hyvänsä. Tämä objektiiviset luokkarajat määrittävä seikka ei ole hävinnyt yhteiskunnastamme mihinkään, vaikka sen muodonmuutos onkin tosiasia.

4. luku
Imperialismiteoria

Yritysten välinen kilpailu on yksi kapitalistisen järjestelmän peruspiirteistä. Keskenään kilpailevat kapitalistit pyrkivät kapitalistisen talouden lakien pakottamina jatkuvaan pääoman kasaamiseen ja voittojen keräämiseen.

Voiton suhdeluvulla on taipumus laskea. Uusien koneiden ja laitteiden käyttöönotto johtaa suurempiin voittoihin ja tekee mahdolliseksi työvoiman vähentämisen tuotannossa. Koska kaikki kapitalistit ottavat vähitellen uudet

menetelmät käyttöön, hyödyt ennen pitkää katoavat. Käteen jää vain entistä pienempi mahdollisuus työvoiman riistoon. Tämä aiheuttaa voittojen pienentymistä. Kapitalistit pyrkivät välttämään sitä muodostamalla kartellin tai fuusioitumalla suuremmaksi monopoliyritykseksi. Kilpailu ja monopolisoituminen ovat siis saman ilmiön eri puolia.

Imperialismi on kapitalismin monopolistinen vaihe

Imperialismi ei ole vain tietynlaista politiikkaa. Se on *historiallinen ilmiö*, joka muuttuu jatkuvasti kapitalistisen tuotantotavan mukana.

Taloudessa ratkaisevassa osassa olevat kapitalistiset monopolit ovat yksi imperialismin tuntomerkeistä. Yleisessä kielenkäytössä monopolilla tarkoitetaan yrityksen yksinvaltaa tietyllä tuotannonalalla. Kommunistisessa teoriassa monopolin merkitys on hieman laajempi, ja sillä tarkoitetaan harvalukuisen suuryhtiöjoukon tosiasiallista markkinavaltaa pienempien yli.

Kapitalistiset monopolit ovat kapitalistien tai kapitalistiryhmien välisiä sopimuksia, liittoja ja yhtymiä: *kartelleja* ja *konserneja*. Monopoliyhtiöt keskittävät omaan valvontaansa huomattavan, usein hallitsevan osan tuotteiden koko tuotannosta yhdellä tai useammalla tuotannon alalla. Näin monopoliyhtiöt luovat perustan omalle vallalleen ja turvaavat itselleen korkeat voitot.

Yhtiöt voivat keskinäisellä sopimuksella muodostaa kartellin (monopoliliiton). Esimerkiksi vuonna 2005 paljastui "muovisäkkikartelli", jossa oli mukana Metsäyhtiö UPM sekä 15 muuta yritystä. Kartellissa kapitalistit sopivat keskenään tuottamiensa tavaroiden tai palvelujen markkinoista tai tuotannosta. Yritykset säilyttävät kartellissa tuotannollisen ja kaupallisen itsenäisyytensä. Ne ovat kukin erikseen omien omistajiensa määräysvallan alaisia. Kun kartellin eri osakkaat kamppailevat keskenään mahdollisimman suuresta voitto-osuudesta, kartelli usein hajoaa. Kartelli on lainsäädännöllä kielletty useimmissa maissa. Tämä johtuu valtion roolista kapitalistisessa yhteiskunnassa: sen tehtävä on yrittää sovitella yhteen yhtiöiden toisistaan poikkeavia etuja. Kilpailun rajoittaminen jollakin alalla voi olla haitaksi jonkin toisen alan kapitalisteille, jotka käyttävät em. alan tuotteita toiminnassaan.

Nykyaikaisen monopolin tyypillisin muoto on useilla eri aloilla toimiva konserni (monopoliyhtymä). Konsernit suorittavat suurimman osan investoinneista ja saavat näin määräysvallan tärkeimpien tuotannonalojen kehitykseen. Uudet konsernit syntyvät fuusioista, alistamisesta, yritysostoista jne. Konserni yhdistää useimmiten saman alan tai toisiaan täydentävien tuotannonalojen yrityksiä. Nykyisin konserni sulauttaa itseensä yhä useammin lisäarvoa eniten tuottavien alojen yrityksiä tuotannonalasta riippumatta.

Kapitalistiset monopolit ovat kasvaneet ylikansallisiksi ja monikansallisiksi yhtiöiksi. Kapitalistisen keskittymisen korkea aste pakottaa monopolit liittymään kansainvälisesti yhä laajemmin yhteen voittojen saamiseksi.

Nykyinen Euroopan Unioni on monopolien sopimus jo eri kapitalististen valtioiden hallitusten välillä, ei vain kapitalistien ja kapitalistiryhmien välillä, joiden sätkynukkeina eri valtioiden hallituksetkin viime kädessä toimivat. Euroopan Unioni pyrkii imperialismin "perustuslaillistamiseen". Esimerkiksi EU:n perustuslakiesityksessä olevalla ehdotuksella julkisten palvelujen kilpailuttamisesta pyritään luomaan lisää markkinoita, joita monopoliyhtiöt voivat jakaa keskenään. Jokainen EU:n tärkeä muutos — esimerkiksi Maastrichtin sopimus, yhteinen raha ja itälaajeneminen — on ollut eurooppalaisen pääoman vaatimuslistalla ennen kuin se on EU:ssa hyväksytty.

Imperialismin kehitys

Vapaan kilpailun esimonopolistinen kapitalismi kehittyi jo feodaalisen yhteiskunnan aikana. 1700-luvun lopun ja 1800-luvun puolenvälin välisenä aikana kapitalistinen vapaa kilpailu korvasi feodaalisen monopolin, aateliston ja papiston ylivallan sekä säätyoikeudet Euroopan kehittyneimmissä maissa. Feodalismista siirryttiin kapitalismiin.

Vielä 1860—1870-luvuilla ei monopoleja juuri ollut. Kapitalististen yritysten koko kasvoi, mutta vapaa kilpailu oli huipussaan. Vuoden 1873 kriisin jälkeen kartellit kehittyvät laajasti, mutta olivat vielä harvinaisia ja ohimeneviä. Samalla kun pieni, suurten yritysten ryhmä voimistui, pienet ja keskisuuret yritykset köyhtyivät ja poistuivat kilpailusta. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa kartellit muodostuivat erääksi talouselämän perusteista. Tuolloin kapitalismi alkoi muuttua kapitalistiseksi imperialismiksi. Pienomistajan työhön perustuvan yksityisomistuksen ja vapaan kilpailun tilalle tulivat kapitalistisen tuotannon keskittymisestä kehittyneet monopolit ja niiden hallitsemat markkinat.

Vapaan kilpailun vaihtuminen monopoliin

Yhä useammin teollisuudenharjoittajat saivat riittävän suuria pääomia käytettäväkseen vain pankkien välityksellä. Toisaalta myös pankin täytyi kiinnittää yhä suurempi osa pääomistaan teollisuuteen. Tuotannollinen ja pankkipääoma kietoutuivat yhteen. Yhdessä ne muodostivat finanssipääoman, minkä pohjalta muodostui finanssiharvainvalta.

Finanssiharvainvalta muodostuu, kun yhtiön omistajat hallitsevat omaa yhtiötään, joka vuorostaan hallitsee tytäryhtiöitään ja nämä vielä omia tytäryhtiöitään. Näin omistaja voi hallita laajoja tuotannonaloja ilman kovinkaan suurta pääomaa. Noin 40 % osakkeista (tai vähemmänkin) riittää määräysvallan saamiseksi osakeyhtiön asioihin, sillä suurella osalla pikkuosakkaita ei käytännössä ole mahdollisuutta osallistua yhtiökokouksiin. Suuryrityksen omistaja voi siten omalla pääomallaan hallita paljon suurempia pääomia.

Ennen imperialismia kapitalismille oli ominaista tavaroiden vienti. Monopoliyhtiöiden aikakaudella on tullut tyypilliseksi pääoman vienti, joka nousi erittäin tärkeäksi 1890—1900-lukujen vaihteessa. Silloin pääoman kasautuminen oli rikkaimmissa maissa saavuttanut niin suuren laajuuden, että niihin oli kertynyt "liikaa pääomaa", jolle ei ollut enää sijoitusmahdollisuuksia kotimaassa.

Jotta yritysten voittoja olisi voitu kasvattaa, pääomaa oli vietävä ulkomaille, erityisesti siirtomaihin. Samalla levitettiin kapitalistista tuotantotapaa ja siihen kuuluvaa kulttuuria ympäri maailmaa. Siirtomaavaltojen ja siirtomaiden kapitalistiluokka sai suuria voittoja siirtomaiden luonnonvarojen ja työvoiman hyväksikäytöstä. Toiminta oikeutettiin ideologialla eurooppalaisten ylemmyydestä ja siirtomaajärjestelmän sivistävästä vaikutuksesta. Siirtomaista saatava voitto oli tavallisesti suuri, sillä maan hinta oli verrattain alhainen, työpalkat pienet ja raaka-aineet halpoja. Lainattaessa pääomaa ulkomaille sen vienti toimi myös tavaroiden viennin edistämiskeinona. Lainan ehdoksi asetettiin usein tuotteiden ostaminen lainanantajamaasta. Finanssipääoman valta kasvoi.

Vapaa kilpailu vaihtui monopoleihin ja kapitalismi muuttui imperialismiksi. 1900-luvun alkuun mennessä monopolit pääsivät vallitseviksi edistyneimmissä maissa: erityisesti Englannissa ja Ranskassa, jotka valtasivat markkinoita entisiltä feodaaliajan suurvalloilta kuten Espanjalta ja Portugalilta. Monopolit johtivat tärkeimpien raaka-ainelähteiden voimistuneeseen valtaukseen. Kapitalistiluokan kansainväliset monopoliliitot hallitsivat maailmaa.

Imperialismin valtakeskukset kilpailivat keskenään maapallon alueellisesta uudelleenjaosta. Kilpailu kärjistyi ensimmäisessä maailmansodassa vuosina 1914—1918. Tämän kriisin aikana työväenluokka kapinoi laajasti ja tavoitteli poliittista valtaa monissa eri maissa. Kuuluisin vallankumous tapahtui Venäjällä lokakuussa 1917. Bolševismista tuli vallankumouksellisen työväenliikkeen hallitseva suuntaus.

Toinen maailmansota käytiin 1939—1945. Myös tämä kriisi toi mukanaan työväen vallankumouksia. Toisen maailmansodan jälkeen sosialismia rakentaneet maat ja alikehittyneiden maiden vapautusliike pakottivat imperialistiset vallat yhdistämään voimansa kommunismin vastaiseen taisteluun.

Heti sodan jälkeen imperialistit jakoivat keskenään hyvin suuria voittoja. Länsi-Saksan ja Japanin taloudet nostettiin pystyyn Yhdysvaltojen avulla. Yhdysvallat nousi imperialismin johtavaksi keskukseksi.

VANHAN SIIRTOMAAJÄRJESTELMÄN HAJOAMINEN

Työväenliike oli toisen maailmansodan jälkeen useissa maissa murskattu fasismilla. Toisaalta samanaikaisesti monien maiden työväenliike oli vahva, ja voimasuhteet olivat tasaiset. Esimerkiksi Kreikassa ja Italiassa tilanne oli vallankumouksellinen. Työväenliike vahvistui nopeasti 1950- ja 1960-luvuilla.

Monet maat irtaantuivat imperialismista: esimerkiksi Kiina 1949, Kuuba 1959 sekä Angola ja Vietnam pitkien sotien jälkeen vuonna 1975.

Vanhanmallinen siirtomaajärjestelmä hajosi. Kolonialismi ei kuitenkaan loppunut vaan muuntui. Nykyinen uuskolonialismi pyrkii säilyttämään imperialismin taloudellisen ja poliittisen herruuden entisissä siirtomaissa. Kun siirtomaiden talous oli siirtomaaisännän suorassa hallinnassa, isäntämaan kapitalistinen yritystoiminta levittäytyi kaikille tärkeimmille tuotannonaloille. Isäntämaat pääsivät pystyttämään siirtomaidensa tuotantorakenteen omista tarpeistaan lähtien. Monet siirtomaat valjastettiin tuottamaan vain muutamaa raaka-ainetta, jotka näin otettiin isäntämaiden yritysten hallintaan. Vaikka siirtomaat saivat muodollisen itsenäisyyden, nämä aliteollistuneet maat olivat edelleen riippuvaissuhteessa etupäässä entisten siirtomaaisäntämaidensa pääomaan, ja niiden tuotantorakennetta yhä määräsi niiden siirtomaakauden perintö.

Näiden 'puolisiirtomaiden' ja isäntämaiden poliittisen ja taloudellisen eliitin välillä ei yleensä ole mitään ristiriitoja. Alikehittyneisiin maihin on jo varsinaisen kolonialismin kaudella kehittynyt kapitalistiluokka, joka hyötyy kotimaansa alistetusta asemasta. Entisten siirtomaiden eliitti voi olla jopa ylpeä siitä, että siirtomaaisäntien kieli ja kulttuuri kukoistavat heidän maassaan. Maiden johtajat kohtelevat kansalaisiaan kasvottomina massoina, jotka eivät ansaitse päätösvaltaa omiin asioihinsa. Paikalliset eliitit elävät ulkomaisten sijoittajien vanavedessä "ansaitsemassaan" yltäkylläisyydessä.

Orjuuden ja kolonialismin synnyttämässä maailmantalouden työnjaossa köyhä maa tuottaa raaka-aineita halvalla työvoimalla. Näin entiset siirtomaat on alistettu jatkuvalle köyhtymiselle.

Imperialismin nykyinen vaihe

Imperialismi kehittää kapitalismin ristiriidat äärimmilleen. Kapitalismin merkittävin ristiriita on työn ja pääoman (eli työväenluokan ja kapitalistiluokan) välinen ristiriita, josta muut tärkeimmät ristiriidat juontuvat. Toinen tärkeä ristiriita on eri finanssiryhmien ja imperialististen valtojen välinen ristiriita.

Suurvallat pyrkivät alueiden valtaukseen joko suoraan itseään varten tai kilpailijansa heikentämiseksi. Nykyisellä imperialismilla katsotaan olevan kolme kilpailevaa keskusta: *Yhdysvallat, Japani* sekä *Euroopan Unioni.*

Monopoliyhtiöiden etuja ajavat suurvallat taistelevat keskenään strategisesti merkittävillä alueilla jakaen jo jaettuja alueita uudelleen. Samanaikaisesti maa-alueiden rinnalla jaetaan myös markkina-alueita. Suurimmat monopolit hallitsevat maailmanmarkkinoita ja kilpailevat keskenään. Vaikutuspiirit, edut ja siirtomaat jakautuvat monopolien taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen voiman perusteella. Imperialistiset vallat eivät vain kilpaile keskenään vaan ovat myös riippuvaisia toisistaan ja pyrkivät myös löytämään keinoja voimien yhdistämiseen,

liittoutumiin ja maailman jakamiseen mieluummin kaupankäynnin kuin avoimen sodan keinoilla.

GLOBALISAATIO

Kapitalistinen maailmantalous on 1970-luvulta lähtien muuttunut entistä globaalimmaksi taloudeksi. Nykyistä imperialismin vaihetta kutsutaankin usein *globalisaatioksi* tai *globaalikapitalismiksi*. Samanaikaisesti kapitalismin globalisoitumisen kanssa on erityisesti imperialististen maiden työväenliike porvarillistunut ja heikentynyt. Entisestään heikentyi 1970-luvun aikana myös sosialistiselle tielle lähteneiden maiden vallankumouksellinen työväenliike — varsinkin Kiinan sisäisten kamppailujen jälkeen 1970-luvun puolivälissä, jolloin kommunistit menettivät valtion johdon uudelle byrokraattiselle eliitille. Neuvostoliitossa samanlainen vallanvaihdos oli tapahtunut jo paljon aiemmin.

Pääomien vienti on kasvanut räjähdysmäisesti 1980-luvulta lähtien. Tämä on vauhdittanut kansainvälisten konsernien kehittymistä, jotka ovat laajentuneet yhdessä markkinoiden kanssa.

1990-luvun alun mullistusten jälkeen imperialismi on ottanut jälleen häikäilemättömän aggressiivisen sodankäynnin politiikkansa toteuttamisen keinoksi. Tästä esimerkkeinä toimivat Yhdysvaltojen hyökkäykset Afganistaniin ja Irakiin 2000-luvun alussa. Irakin sota on uusi esimerkki siitä, kuinka imperialismin keskus pakottaa maan, jonka kansallinen projekti ei sovi imperialismin etuihin, poliittisesti ja taloudellisesti täysin imperialismista riippuvaiseksi.

Nykyaikana monopoliyhtiöt eivät ainoastaan jaa maantieteellisiä alueita, vaan järjestävät koko toimintansa maailmanlaajuisesti. Valtavan suuri osuus tuotannonalan koko maailmankaupasta voi olla vain yhden monopolin hallussa. Suurin osa tavaroiden ja palvelujen kaupasta on ylikansallisten yritysten sisäistä ja alihankkijoidensa kanssa käymää kauppaa. Yritykset pyrkivät omistamaan koko ketjun tuotannosta jakeluun ja myyntiin. Samat yritykset tuottavat mitä erilaisimpia tuotteita lastenruoista tuholaismyrkkyihin.

Nykyinen globaalikapitalismi eroaa entisestä kapitalismista erityisesti siten, että kauppaa kyetään Internetin ym. avulla käymään todella nopeasti ympäri maapalloa. Informaatio- ja viestintäteknologioiden aikaansaamat muutokset taloudessa ja yhteiskunnassa ovat avanneet maailmanlaajuisen toimintapiirin kapitalistisille sijoittajille.

KUVITTEELLINEN TALOUS

Finanssipääomat ovat 2000-luvulla irtautuneet tuotannollisesta pääomasta tavalla, jota ei kapitalismin historiassa ole ennen tapahtunut. Kuvitteellinen talous on irronnut todellisesta taloudesta. Päivittäisestä yli 1500 miljardin valuuttakau-

pasta vain noin 5 % on maksuja todellisista tuotteista ja palveluista (vuonna 2003). Osakkeiden kurssivaihtelu on noussut yritysten arvoa maailmanmarkkinoilla määrittäväksi tekijäksi.

Osakkeenomistajista merkittävä osa on irtaantunut kokonaan yrityksistä tai tuotannosta. Omistajien mielenkiinto keskittyy osinkoihin tai osakkeiden hintojen kohottamiseen. Jonkin yhtiön osakkuuden tuottoa verrataan vaihtoehtoisiin sijoituskohteisiin, ja suurimman tuoton lupaava sijoituskohde valitaan. Yhtiöt jakavat voittoja osakkeenomistajille, koska niitä ei kyetä sijoittamaan tuottavasti. Voitoillaan osingonsaajat voivat pelata pörssissä ja ostaa tämän tai tuon lupaavalta näyttävän yrityksen osakkeita korkeilla hinnoilla. Pääoman liikakasautumisen vapauttama ylijäämäraha paisuttaa näin osakemarkkinoiden kuplaa.

Monopolisoitumisen korkealle asteelle on tyypillistä finanssiryhmien muodostuminen finanssipääoman konkreettisina keskuksina. Finanssiryhmät ovat kiinteästi yhteenkasvaneita talouden eri alojen ja alueiden monopoleja. Finanssipääomia hallitsevan finanssiharvainvallan ytimen muodostaa nykyisin noin 60 yhtiötä, joissa hallitseva asema on enintään tuhannella henkilöllä. He johtavat sijoitusyhtiöitä, jotka kontrolloivat suurinta osa pitkän aikavälin sijoituksista maailmassa. Lisäksi finanssiharvainvaltaan kuuluvat korkeimmat johtajat, mm. merkittävimpien yrittäjäliittojen johto. Finanssipääoman ja eri finanssiryhmien järjestelmässä kaikki eri luottolaitosten lajit täydentävät toisiaan ja lujittavat näin monopolien valtaa. Nykyisin pankit harjoittavat itse vakuutustoimintaa ja vakuutusyhtiöt pankkitoimintaa. Rahamarkkinoiden eri laitokset punoutuvat kiinteästi yhteen.

Rahamarkkinoilla ei synny arvoa, vaan sitä jaetaan siellä uudestaan eri muodoissa: korkoina, osinkoina, optioina ja myyntivoittoina tai -tappioina. IT-alan pörssiromahdus vuonna 2000 osoitti, että suuri osa osakkeiden arvoista perustui vain optimistisiin odotuksiin. Todellista arvonlisäystä ei synny ilman todellista työtä, kuten kriisin jälkeen on helppo nähdä. Osakkeet ovat tosiasiassa vain tulevaan tuotantoon kohdistuneita, kasautuneita vaatimuksia. Niiden hinta voi laskea tai nousta aivan siitä riippumatta, mitä tapahtuu niiden edustamalle *todelliselle* pääomalle. Esimerkiksi pahimman IT-huuman aikaan Helsingin pörssin HEX-indeksi ylsi korkeimmillaan 18 277 pisteeseen maaliskuussa 2000, mutta vuoden kuluttua se oli laskenut 5314:ään. Finanssipääoman ylivalta lisää talouden epävakautta.

Informaatio- ja viestintäteknologian kehitys tehostaa talouden kiertoa, kiihdyttää pääoman kasvua ja syventää kapitalistiluokan ja työväenluokan tuloeroja. Kun tuotannosta on tullut joustavampaa, myös työorganisaation tulisi joustaa markkinoiden nousujen ja laskujen mukaan. Työläisten pitäisi nyt käyttäytyä työpaikallaan aivan kuin he olisivat itse yrittäjiä. Tämä "sisäinen yrittäjyys" vaatii työläisen käyttävän luovuuttaan ja osaamistaan yrityksen hyväksi. Työläisen on sitouduttava yritykseen ja tuloksen takomiseen. On sopeuduttava

muutokseen "kilpailukyvyn" säilyttämiseksi. Työläinen on nykyisessä "tietoyhteiskunnassa" entistä vahvemman taloudellisen ja ideologisen alistamisen kohteena. Useimmissa maissa pääomatulojen osuus kansantuotteesta suhteessa palkkatuloihin on kasvanut. Suomessa pääomatulojen määrä on jopa ohittanut palkkatulojen määrän. Työläisen työvoimasta nyhdetään siis entistä enemmän lisäarvoa.

Imperialismin keskusten ja periferian välinen ristiriita

Työn ja pääoman välisen pääristiriidan sekä imperialististen valtojen välisen ristiriidan lisäksi merkittävin vallitsevista ristiriidoista on rikkaiden ja köyhien maiden välinen ristiriita. Tämä ristiriita on viime vuosina kärjistynyt entisestään.

Imperialismi jakaa maapallon raa'asti kahteen vastakkaiseen leiriin: rikkaisiin imperialistisiin maihin (keskusalueisiin) ja köyhiin alikehittyneisiin maihin (periferiaan). Imperialististen maiden muodostamat keskukset vaurastuvat ja samalla jatkuvasti alikehittävät alueita, joiden ylijäämiä ne riistävät. Imperialismi on rahapääoman valtavaa kasautumista harvoihin maihin. Periferioiden alikehitys on seurausta kapitalismin voimistumisesta, eikä mikään paikallisista oloista johtuva erityinen piirre. Taloudellisella, poliittisella ja sotilaallisella voimankäytöllä on luotu kestävä riippuvuus imperialismin keskusten ja periferioiden välille.

Globaalin talouden keskuksiksi ovat nousseet muutamat metropolit, joiden pörssit ja niissä esiintyvät hintakehitykset ilmentävät maailmantalouden tilaa. Nämä metropolit ovat maailmantalouden ydin. Maailmantalouden syrjäseutu, periferia, taas alkaa heti näiden metropolien slummialueilta. Syksyn 2005 laajat mellakat Pariisissa osoittavat, kuinka myös imperialististen maiden sisällä kytee vahvoja ristiriitoja, jotka voivat helposti leimahtaa liekkeihin.

Pakolaisuus ja siirtolaisuus alikehittyneistä maista imperialistisiin maihin lisääntyy. Maiden sisällä kylistä muutetaan suuriin kaupunkeihin. Alikehittyneissä maissa kylistä kaupunkeihin muuttavat ihmiset ovat halvan työvoiman varanto, joka pitää palkat alhaalla. Lisäksi imperialistiset maat imevät alikehittyneistä maista näiden koulutetuimman väestön. Tämä "työvoimaperusteinen maahanmuutto" (aivovuoto) vie alikehittyneiltä mailta juuri ne voimavarat, joilla ne voisivat edes yrittää jollakin tapaa päästä jaloilleen. Esimerkiksi Ghanan lääkäreistä 30 % lähtee Yhdysvaltoihin, Kanadaan, Iso-Britanniaan tai Australiaan. (Ghanassa on vain kuusi lääkäriä 100 000 asukasta kohden.)

Myös luonnonvarat ovat olennainen tekijä pääomien laajennetussa uusintamisessa. Imperialismissa pääomien uusintaminen edellyttää kaukaisten luonnonvarojen käyttämistä. Alikehittyneiden maiden luonnonvarat ovat "halvempia" kuin imperialististen maiden. Alikehittyneistä maista hankitaan sekä

uusiutuvia että uusiintumattomia luonnonvaroja. Samalla muutetaan ihmisten elinympäristöä, tuhotaan luontoa ja aiheutetaan katastrofeja sekä konflikteja.

Imperialismi kärjistää eriarvoisuuden äärimmilleen. Maailmassa lähes miljardi ihmistä näkee nälkää. Heistä melkein kaikki asuvat alikehittyneissä maissa, suurin osa Aasiassa ja Afrikassa. Samalla kuitenkin tuotetaan ruokaa niin paljon, että jokaiselle ihmiselle riittäisi päivässä yli kilo viljaa, papuja ja pähkinöitä, puoli kiloa lihaa, maitoa ja munia sekä vielä toinen mokoma hedelmiä ja vihanneksia. Imperialismin järjettömyyttä kuvaa kaamealla tavalla se, että 1990-luvun alussa kahdeksan kymmenestä aliravitusta lapsesta asui maissa, jotka itse tuottivat ruokaa ylijäämäksi asti.

Samalla kun monopolit kilpailevat keskenään, ne myös sopivat kilpailun pelisäännöistä ja markkinoista. Monopoliyritysten vallan välineiksi on perustettu erityisiä järjestöjä.

Kansainvälisen kaupan sääntöjä kehittää ja valvoo Maailman kauppajärjestö (WTO). Sen jäsenistä 70 % on alikehittyneitä maita, mutta järjestöä hallitsevat erityisesti Yhdysvallat, EU, Japani sekä Kanada. Nämä maat tietenkin edustavat "omia" kapitalistiryhmittymiään. Ne järjestävät keskenään useita kertoja vuodessa suljettuja tapaamisia, joissa keskustellaan, miten WTO:n tulisi merkittävissä kysymyksissä toimia.

Kaikkein köyhimmistä maista yli puolet on WTO:n jäseniä. Suurvalloista taas ainoastaan Venäjä on WTO:n ulkopuolella. Järjestön sopimukset ovat sitovia ja ne on hyväksyttävä kokonaisuutena. Sopimuksiin liittyy velvoitteita siitä, kuinka hallitukset muotoilevat ja toteuttavat kansallisen, kauppaa koskevan lainsäädäntönsä. Vaikka muodollisesti päätöksenteko WTO:ssa tapahtuu konsensuksella, käytännössä rikkaat maat painostavat köyhiä maita taloudellisella voimallaan, velkahanojen sulkemisella jne. Köyhän maan uhkaus kauppaboikotista taas ei pysty vaikuttamaan EU:n tai Yhdysvaltojen talouteen millään tavoin. Monopoliyhtiöt käyttävät omaa asemaansa hyväkseen ja pyrkivät varmistamaan itselleen mahdollisimman suuret voitot.

Imperialismin periferia on käytännössä riippuvainen keskusten lainaamasta pääomasta. Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ja Maailmanpankki sisällyttävät lainaehtoihinsa rakennesopeutusohjelmia, joihin kuuluu julkisten yritysten yksityistäminen, vientisektorin kasvattaminen ja valtion menojen pienentäminen. Valtion menojen pienentäminen tarkoittaa käytännössä mm. maataloustukien lopettamista ja terveydenhuolto- ja koulutusmenojen leikkauksia. Useimmissa maissa koulu- ja terveyskeskusmaksut onkin palautettu. Julkinen sektori ajetaan alas mahdollisimman suurien tulojen saamiseksi. Näitä tuloja tarvitaan aiemmin myönnettyjen lainojen korkojen maksuun.

IMF:n päätöksenteossa toteutuu "ääni per dollari" -periaate, ja seitsemän maailman varakkainta maata hallitsevat lähes puolta järjestön äänistä. Yhdysvallat maksaa 17,6 % IMF:n rahoituksesta. Viisi suurinta edustajaa saavat johtokuntaan omat edustajansa, kun taas muut johtokunnan jäsenet edustavat maaryhmää.

Yhdysvalloilla on käytännössä veto-oikeus asioihin, jotka vaativat peruskirjan muutosta.

Imperialismi ja vastarinta

Monopoliyhtiöt pyrkivät kaikin keinoin ajamaan omia etujaan. Samoin kuin vapaa kilpailu, myös mielipidevapaus on kapitalismissa muodollista, muttei todellista. "Yleisen mielipiteen" kontrolli ja median monopolisoituminen liittyvät kiinteästi monopolistiseen kapitalismiin.

Informaatiosodankäynti ja televisioitu sotiminen ovat nykyistä todellisuutta. Televisio on imperialismin keskuksissa noussut erääksi merkittävimmistä vallankäytön välineistä. Imperialististen maiden ihmiset koulutetaan koululaitoksen ja median avulla pitämään nykyistä järjestelmää täysin hyväksyttävänä ja "oikeana". Omistaessaan painokoneet monopoliyhtiöitä hallitsevalla kapitalistiluokalla on suuri valta siihen, millaista tekstiä koneilla painetaan. Myös tv-ohjelmat, Hollywood-elokuvat jne. ovat osa kapitalistiluokan ideologista koneistoa, jota käytetään tietoisesti hyväksi. Kapitalistiluokalla on hegemonia, eli valta saada omat arvonsa ja aatteensa vallitseviksi koko yhteiskunnassa.

Valtapolitiikka verhotaan iskulauseisiin, vapauden ja demokratian puolesta tai "terrorismia vastaan" käytävään taisteluun — tai isänmaalliseen paatokseen. Hyökkäyssotien syiksi annetaan uskonto, "demokratia", "vapaus", "ihmisoikeudet" tai "isänmaan" puolustaminen. Todellisuudessa nykyisissä imperialistisissa sodissa on aina kyse *kapitalistiluokan strategisista, tai suoraan taloudellisista eduista.*

Kun jonkun teollisuusalan tai maan kapitalistit saavat korkeita monopolivoittoja, he kykenevät "lahjomaan" työläisiään ja saamaan heitä kapitalistiluokan puolelle kaikkia muita vastaan. Maailmanjaon vuoksi kärjistynyt imperialististen maiden (keskusten) ja alikehittyneiden maiden (periferian) välinen eriarvoistuminen voimistaa tätä pyrkimystä. Imperialismin suurin tuki on imperialististen maiden porvarillisesti ajatteleva työväenluokka. "Lahjotut" työläiset ovat tyytyväisiä elinoloihinsa ja hyväksyvät hiljaisesti köyhien maiden sortamisen.

KOMMUNISTIEN TAISTELU IMPERIALISMIA VASTAAN

Kommunistien taistelu imperialismia vastaan on erilaista eri tyyppisillä alueilla. Alikehittyneissä maissa käytävä taistelu poikkeaa paljon imperialistisissa maissa käytävästä taistelusta. Lisäksi taistelu imperialismia vastaan ei voi olla samanlaista silloin, kun on olemassa vallankumouksellinen tilanne ja silloin, kun sitä ei ole.

Nykyinen kehitys voi imperialistisissa maissa asuvista näyttää "rauhalliselta". Tämä ruokkii harhaluuloja, joiden mukaan imperialismi voitaisiin muuttaa sosialismiksi vähittäisillä uudistuksilla eli reformeilla. Imperialismi on kapitalismin kehittynein vaihe, jota ei enää voida "parannella" reformien avulla. Imperialismiksi kehittyneessä kapitalismissa ei ole enää mitään edistyksellistä, sillä ei ole ihmiskunnalle enää mitään positiivista annettavaa. Imperialismi vain alikehittää toisia maapallon alueita kasaten samalla toisaalla suuria rikkauksia. Imperialistisissa maissa reformismi (pyrkimys kapitalismin uudistamiseen) on imperialismiin mukautumista.

Kapitalistiluokkansa kautta Suomi on tiiviisti kytketty "imperialismin leiriin". Suomi on yksi imperialistisista maista ja osa yhtä imperialismin keskusaluetta, Euroopan Unionia. Siksi täälläkin reformismi on hylättävä vanhentuneena.

Kommunistien strategian ja taktiikan ytimenä on aina luokkataistelun näkökulma: *miten edistämme parhaiten työväenluokan vallankumousta?* Kommunistit tukevat työväenluokan taistelua kapitalistiluokkaa vastaan ja osallistuvat tähän taisteluun.

Taistelu työväenluokan omien taloudellisten etujen ja demokratian puolesta valmentaa työväenluokkaa poliittisen vallan ottamiseen. Kommunistien on tuotava esiin imperialismin vaikutukset ja tiedotettava niistä työväenluokalle sekä osoitettava, että imperialismi voidaan hävittää vain *työväenluokan vallankumouksella.*

Kommunistien on käytävä myös ideologista taistelua työväenluokan kansainvälisen vallankumouksellisuuden puolesta ja pyrittävä nostamaan työväenluokan taistelu poliittiselle tasolle, *taisteluksi yhteiskunnallisesta vallasta* kapitalistiluokkaa vastaan. Tätä tarkoitusta varten kommunistit järjestäytyvät puolueeksi, joka toimii johtaen työväenluokan poliittista luokkataistelua. Lyhyesti sanottuna kommunistit taistelevat imperialismia vastaan, työväenluokan vallankumouksen puolesta.

Kommunistit vastustavat eriarvoisuutta, alikehittyneiden maiden kansakuntiin kohdistuvaa riistoa ja väkivaltaa. Imperialistinen sota on yksi imperialistisen politiikan toteuttamisen keinoista. Imperialistiset valtiot edustavat eri imperialistiryhmien etuja. Niiden välisissä sodissa meidän ei ole puolustettava kuin työväenluokan etuja. Kommunistien suhtautuminen sotiin riippuu siitä, mikä on parhaaksi yhteiskunnalliselle edistykselle. Sodat loppuvat vasta sitten, kun niistä hyötyvä kapitalistiluokka — joka on sidottu sotiin taloudellisin sitein — on kukistettu ja työväenluokka on ottanut vallan. Muulla tavalla ei voida päästä irti sodasta, eikä myöskään kapitalistiluokkaa hyödyttävästä rauhasta, jonka aikana erityisesti alikehittyneiden maiden kansoja ja luontoa hyväksikäytetään voimakkaasti.

Kommunistit vastustavat kansakuntien väkivaltaista, pakotettua yhdistämistä. Kommunistit kannattavat kansakuntien *vapaaehtoista* yhteenliittymistä

ja vaativat sorretuille kansakunnille itsemääräämisoikeutta, eli eroamisvapautta imperialismin keskusten harjoittamasta riistosta. Imperialististen maiden työläisten tulee kamppailla kaikkea kansallismielisyyttä vastaan, sorrettujen kansakuntien kansallisen vapaustaistelun merkitystä kuitenkaan kieltämättä. Kommunistit ovat aina sorretun kansakunnan puolella, sortajaa vastaan. Jokaista kansallista vaatimusta tulee tarkastella luokkataistelun näkökulmasta.

Sorretuissa ja sortavissa maissa asuvien kommunistien tulee liittyä yhteen täydellisesti, myös yhteisillä työväenjärjestöillä. Järjestöllisen yhteenliittymisen ensimmäisenä tavoitteena on *kommunistisen internationaalin*, maailman työväenluokan vallankumouksellisen puolueen, muodostaminen.

IMPERIALISMIN MURSKAAMINEN

Imperialismi on kapitalistiluokan saneluvaltaa eli diktatuuria. Jotta imperialismi ja sen aiheuttama elämisen epävarmuus, köyhyys ja alikehittyneiden maiden sorto häviäisivät, on kapitalistiluokan diktatuuri murskattava. Imperialismi on korvattava sosialismilla, proletariaatin diktatuurilla, jotta voitaisiin siirtyä luokattomaan ja valtiottomaan yhteiskuntajärjestelmään.

Takaisin entiseen "parempaan kapitalismiin", ns. hyvinvointivaltioiden aikakauteen tai vapaan kilpailun kapitalismiin ei voida palata. Pääoma on kasvanut kansallisvaltioiden puitteiden yli ja asettanut kilpailun tilalle monopolin. Aineelliset edellytykset sosialismin toteutumiselle ovat olemassa. Kommunistien on suunnattava taistelunsa imperialismin hävittämiseen: kamppailuun työväenluokan vallankumouksen ja proletariaatin diktatuurin puolesta, sosialismin ja kommunismin toteuttamiseksi.

Imperialismi on kehityskulkunsa loppuvaiheessa olevaa kapitalismia, jonka kriisit lisääntyvät ja kasvavat. Imperialismi on kuolevaa kapitalismia, joka on työväenluokan vallankumouksella mahdollista muuttaa sosialismiksi. Työväenluokan vallankumous ei tule itsestään, vaan sen toteuttamiseksi tarvitaan aktiivista ja järjestäytynyttä toimintaa.

5. luku
Puolueteoria

Puolueteoria on teoria vallankumouksen järjestäytymisestä. Se on marxismi-leninismin osa-alue, joka toimii ohjenuorana kaikille työväenluokan vallankumouksellisille järjestöille. Puolueteoria kokoaa tietoa eri vallankumouksellisten järjestöjen taistelukokemuksista sekä järjestörakenteista ja pyrkii löytämään niille yleisiä toiminnallisia periaatteita. Siten puolueteoria auttaa kommunisteja erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa tekemään oikeat päätökset strategian, taktiikan ja organisaatiotyön suhteen.

Puolueteoria ei kuvaa yksityiskohtaisesti, miten kommunistinen toiminta kussakin maassa tulisi organisoida. *Ei ole* olemassa kommunististen järjestöjen *ehdottoman oikeaa ja muuttumatonta* järjestömuotoa. Sen sijaan puolueteoria pyrkii selvittämään yleiset periaatteet vallankumouksellisessa toiminnassa, jotta pystyttäisiin välttymään kommunistisessa toiminnassa toistuvilta sudenkuopilta ja lapsellisuuksilta, sekä ohjaamaan myös käytännön toimintaa tieteellisistä lähtökohdista.

Puolueteoria auttaa ymmärtämään myös Kommunistisen nuorisoliiton toimintaa ja tehtäviä. Kommunistiset nuorisojärjestöt ovat osa kommunistista liikettä. Niiden yleisimpänä tehtävänä on kommunistisen puolueen tukeminen kasvattamalla ja kouluttamalla tulevia kaadereita itsenäiseen vallankumoukselliseen toimintaan. Kommunistinen puoluekin voi tarvittaessa hoitaa nuorisoliiton tehtävät, mutta nuorisojärjestö ei voi ottaa puolueen tehtäviä hoitaakseen muuttumatta itse puolueeksi.

Kommunistit ja puolue

Kommunistit ovat kapitalistisen yhteiskunnan sovittamattomista ristiriidoista tietoisia taistelijoita. Kapitalismin olemuksen *tiedostamisen* ohella he siis *toimivat* kommunismin puolesta. Kommunistien tavoitteena on hävittää yhteiskunnan jakautuminen luokkiin ja näin poistaa ihmisten ja luonnon alistaminen kaikenlaisten eliittien hyvinvoinnille.

On selvää, ettei kommunistiseen yhteiskuntaan voida siirtyä välittömästi "kuin taikaiskusta" kapitalismin vielä vallitessa. Tämän vuoksi kommunismiin siirtyminen on pitkä luokkataistelun täyttämä prosessi, johon sisältyy erilaisia vaiheita kansallisdemokraattisista vallankumouksista proletariaatin diktatuuriin ja imperialismin vastaisiin sotiin. Kommunistit tekevät kaikkensa edistääkseen tätä prosessia mahdollisimman johdonmukaisesti ja kunkin maan yhteiskunnallista tilannetta vastaavasti.

Kommunistien järjestäytyminen

Järjestäytyminen on edellytys kaikelle tehokkaalle yhteiskunnalliselle toiminnalle. Järjestäytyminen tarkoittaa asettumista erilaisiin toiminnallisiin suhteisiin yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Näitä suhteita ovat esimerkiksi työnjako, johtosuhteet ja viestintäsuhteet.

Kommunisteilla yhteinen tavoite on kommunistinen yhteiskunta ja siten kommunistisen yhteiskunnan edellytyksenä luokkataistelun suuntaaminen ja johtaminen kohti sosialistista vallankumousta. Se millaisia järjestäytymisen muotoja kommunistinen toiminta tämän yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi milloinkin saa, riippuu puolestaan vallitsevasta yhteiskunnallisesta ja luokkataistelutilanteesta kussakin maassa.

Yleisimmin tunnettu ja korkein järjestäytymisen muoto kommunistiselle toiminnalle on puolue. Puolue on järjestö, joka yhdistää vallankumoukselliset työväenluokan osat toteuttamaan yhteisesti päätettyä strategista linjaa, sekä johtaa työväenluokan poliittista taistelua. Kommunistisen puolueen tulee olla työväenluokan etujoukko ja sen on kyettävä johtamaan luokkansa taisteluja aina lakoista valtiollisen vallan valtaamiseen ja edelleen kohti luokatonta yhteiskuntaa. Kommunistinen puolue ei välttämättä ole nimeltään "kommunistinen puolue" tai muutenkaan muodoltaan perinteinen puolue. Ja päinvastoin, kaikki järjestöt, jotka kantavat nimeä "kommunistinen puolue", eivät välttämättä tule näyttelemään mitenkään johtavaa roolia vallankumouksessa. Esimerkiksi Kuubassa "Heinäkuun 26. päivän liike" johti vallankumoustaistelua kaavoihin kangistuneen Kuuban kommunistisen puolueen sijaan. Vasta myöhemmin Kuuban kommunistisen puolueen elinvoimaiset osat liittyivät yhteen Heinäkuun 26. päivän liikkeen kanssa muodostaakseen uuden kommunistisen puolueen.

Vallankumouksellisten tie työväenluokan johtoon voi olla pitkä ja raskas. Sellaisissa maissa ja paikkakunnilla, joissa kommunistista toimintaa vasta aloitellaan, tai joissa toiminta on vuosien mittaan taantunut, täytyy kommunistien toimia aluksi pienempinä ns. *propagandaryhminä.*

Propagandaryhmän tehtävänä on nimensä mukaisesti kritisoida yhteiskunnan räikeimpiä puutteita ja vääryyksiä kommunistisesta näkökulmasta. Nykyään kaikissa maissa on lukuisa määrä opportunismin näivettämiä entisiä vallankumouksellisia ja kommunistisia puolueita. Yksi propagandaryhmien merkittävimmistä tehtävistä on toimia tällaisissa puolueissa niiden elinvoimaisten osien suuntaamiseksi vallankumoukselliseen toimintaan tai parhaimmassa tapauksessa koko puolueen vallankumouksellistamiseksi.

Toinen propagandaryhmien merkittävistä tehtävistä on kasvattaa aktiiveistaan kommunistisen liikkeen kaadereita. Kaaderit ovat vallankumoukselliseen toimintaan sitoutuneita kommunisteja, jotka pyrkivät mahdollisuuksiensa mukaan toimimaan täyspäiväisesti poliittisina työntekijöinä.

Kaaderiston synnyttäminen on puolueen rakennustyössä ensisijaista. Ilman kunnollista ja työväenluokan vallankumoukselliseen toimintaan sitoutunutta johtoa ei voida mitenkään vakavasti ottaen puhua järjestöstä, joka pystyisi johtamaan koko työväenluokan luokkataistelua sen kaikissa vaiheissa.

Kommunistisen puolueen järjestörakenne

Kommunistisen puolueen järjestörakenteen *tulee vastata puolueen toiminnan edellytyksiä ja tarkoitusta.* Kommunistisen puolueen ehdottoman oikeaa, muuttumatonta järjestömuotoa ei ole.

Yhteiskunnallisten olojen ja vallankumouksellisen taistelun edellytysten muutokset pakottavat kommunistit jatkuvasti kehittämään järjestörakenteensa tarkoituksenmukaisia muotoja. Esimerkiksi Venäjän bolševikit joutuivat monesti

jo ennen vallankumousta 1900-luvun alussa uudistamaan puolueensa rakennetta riippuen yhteiskunnallisesta tilanteesta ja luokkataistelun vaatimuksista. Lisäksi bolševikeilla oli erillinen organisatorinen toimikunta, joka pyrki jatkuvasti reagoimaan lainsäädännön ja valtiollisen poliisin aiheuttamiin uhkiin ja rajoituksiin.

Kaikille tämän päivän kommunistisille järjestöille yhteistä on taistelu *imperialismia* ja hegemoniaansa ylläpitävää *kapitalistiluokkaa* vastaan sekä työväenluokan korottaminen valtiovaltaa hallitsevaksi voimaksi. Kommunistien on toiminnassaan kiinnitettävä päähuomio sellaisten järjestöjen kehittämiseen, jotka pystyvät takaamaan *irtautumisen* imperialismista ja työväenluokan *vallankumouksen voiton* hallitsevista luokista.

Siten kommunistit eivät välttämättä aina keskitä julkista toimintaansa esiintymiseen kommunistisissa järjestöissä ja kommunistisin tunnuksin. Usein imperialismin vallitessa voi olla järkevämpää keskittää kommunistien toimintaa ensisijaisesti kansallisiin ja imperialismin vastaisiin liikkeisiin tai vähintäänkin toimia näiden kanssa yhteistyössä. Tämä pätee erityisesti voimakkaasti riistetyissä alikehittyneissä maissa.

Yleisenä järjestöperiaatteena kommunistisissa puolueissa noudatetaan demokraattisen sentralismin periaatetta. Demokraattisen sentralismin mukaisella järjestäytymisellä kommunistiset puolueet pyrkivät yhdistämään luokkataistelun tehokkaan johtamisen mahdollisimman suureen kykyyn reagoida muuttuneeseen tilanteeseen, samalla säilyttäen tiiviit yhteydet kansanjoukkoihin.

KOMMUNISTIEN TOIMINTA JA SUHDE JOUKKOIHIN

Aiemmissa luvuissa on osoitettu, kuinka kapitalistisen talouden olemus luo työväenluokalle edellytykset kehittyä vallankumouksellisena luokkana, joka ennen pitkää sosialistisen vallankumouksen kautta voi avata tien kommunistiseen yhteiskuntaan.

Joukot kehittyvät tietoiseksi omasta vallankumouksellisesta luonteestaan vain niiden oman luokkataistelun kautta. Luokkataistelu on alkeellisimmillaan vaistonvaraista, lähinnä taloudellista työtaistelua, jonka päämääränä on yksittäisten ammattikuntien taloudellisen aseman parantaminen. Kehittyessään luokkataistelu puuttuu yhä enemmän poliittisiin, koko yhteiskuntaa ja työväenluokkaa koskettaviin aiheisiin, ja korkeimmillaan se on koko yhteiskuntaa mullistavaa avointa ja tietoista vallankumouksellista toimintaa, joka järisyttää porvarillisen yhteiskunnan perusteita.

Luokkataistelu voidaan jakaa kolmeen lajiin: *taloudelliseen, ideologiseen* ja *poliittiseen* luokkataisteluun. Taloudellinen luokkataistelu on palkoista ja elintasosta käytävää taistelua. Ideologinen luokkataistelu on ajattelusta ja

arkipäivän toimintamalleista ts. kulttuurista käytävää taistelua. Poliittinen taistelu puolestaan on yhteiskunnan päätösvallasta käytävää taistelua. Nämä kaikki taistelun muodot ovat yhteydessä toisiinsa eikä voida ajatella, että vallankumouksellinen liike tulisi toimeen vain yhtä luokkataistelun muotoa käyttäen.

Historia näyttää, ettei luokkataistelu kehity vaistonvaraisesta ja ahtaan taloudellisesta muodostaan ennen kuin sitä johtaa luja vallankumouksellinen järjestö. Suomessakin ay-liike kyllä jollain asteella puoltaa työväen palkkaetuja, mutta koska ei ole lujaa vallankumouksellista puoluetta, ei ay-liike tule taistelemaan laajempien poliittisten tavoitteiden puolesta.

Kommunistisesta puolueesta ei puolestaan kehity lujaa vallankumouksellista järjestöä ilman, että sillä on läheinen yhteys joukkoihin ja niiden kannatus tukenaan. Tämän vuoksi kommunistien on tehtävä työtä ennen kaikkea joukkojen keskuudessa.

Kommunistien itsensä on oltava kurinalaisia taistelijoita. Heidän on ymmärrettävä joukkojen taantumuksellisiakin perinteitä ja pyrittävä hyödyntämään tätä poliittisessa taistelussa. Kommunistit eivät voi poistaa kaikkia porvarillisen ideologian vaikutuksia kapitalismin vallitessa. On erotettava sosialismin kanssa sovittamattomat asiat sovitettavissa olevista.

Tästä yleinen esimerkki on kansallismielisyys. Joukkojen kansallismielisyys voi toimia perustana imperialismin vastaiselle taistelulle alistetuissa maissa ja tämä kommunistien on työssään otettava huomioon. Kuitenkin kansallismielisyys saattaa myös kanavoitua rasismiin tai muuhun kansalliseen eristäytymiseen, joka on sosialismin kanssa sovittamattomasti ristiriidassa. Kommunistien on tällöin suhtauduttava ymmärtäväisesti joukkojen kansallismielisyyteen, joka suuntautuu kansainvälistä eliittiä vastaan ja riippumattomuuteen imperialismista, mutta kitkettävä samalla pois kansallismielisyys, joka suuntautuu yleisesti ulkomaalaisia vastaan.

TIEDOTUSTOIMINTA

Kommunistien yleisin toimintamuoto ennen vallankumousta on tiedotustoiminta, jolla kootaan joukkoja kommunistien tavoitteiden alle ja niiden tietoisuutta kohotetaan. Kommunistien tiedotustoiminta jaetaan *agitaatio-* ja *propagandatyöhön. Agitaatio* on viestintää, joka iskevien mielikuvien pohjalta pyrkii aiheuttamaan välitöntä toimintaa ja on suunnattu suurille joukoille. *Propaganda* puolestaan perustelee väitteensä paremmin ja pyrkii herättämään uudenlaisia ajatuksia kohteessaan. Agitaatiota voisi olla esimerkiksi sanomalehti tai puhe mielenosoituksessa, propagandaa puolestaan aikakausilehti tai kirja.

Tärkeintä kommunistien tiedotustoiminnassa on sen vallankumouksellinen sisältö. Siksi tiedotuksessa on huolella mietittävä, millainen poliittinen kanta otetaan missäkin kysymyksessä. Tiedotuksen ulkomuoto määräytyy sisällön mukaan. Muodon on oltava kohteensa ja tarkoitusperänsä kannalta oikein valittu.

Esimerkiksi Kommunistisen nuorisoliiton ei kannata tiedotuksessaan tyytyä vanhahtavaan "taistolaiseen" retoriikkaan ja neuvostoliittolaisiin opuksiin, vaan pyrkiä kehittämään tiedotukselleen sellainen muoto, joka vaikuttaa tämän päivän nuorisoon.

Tiedotustoiminnassa tavallisena virheenä on, että tartutaan sellaisiin kysymyksiin, jotka eivät ole ajankohtaisia tai todellisuudessa kosketa juurikaan joukkoja. Toinen tavanomainen virhe on, että keskitytään perinteisten kommunististen tunnusten julistamiseen ja marxilaisesti "oikeaoppiseen" retoriikkaan sen sijaan, että pyrittäisiin tunnuksilla mahdollisimman hyvin valaisemaan kohteelle poliittisten tavoitteiden ja vaatimusten keskeisiä sisältöjä.

STRATEGIA JA TAKTIIKKA

Strategia on eräänlainen organisaation sotasuunnitelma, joka määrittää järjestön keskeiset tavoitteet tietyllä toimintakaudella. Poliittinen ohjelma puolestaan on kommunistisen järjestön aatteellista perustaa eli tausta-ajatusta ja perustehtävää määrittävä asiakirja. Näin poliittinen ohjelma toimii perustana myös kommunistisen järjestön strategialle. Kaikki poliittinen toiminta kommunistisessa järjestössä nojaa viime kädessä *strategiaan.*

Jokaisella organisaatiolla on olemassa oma perustehtävänsä. Perustehtävä muodostuu organisaation arvoista ja strategisesta toiminta-ajatuksesta. Kommunistisen puolueen perustehtävänä voisi olla esimerkiksi: *"Koota ja johtaa EU:n imperialismin murskaamiseksi suuntautunutta vastarintaliikettä vallankumouksen toteuttamiseksi Suomessa."* Organisaation perustehtävän tunteminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää sen strategiaa. Strategia on laaja suunnitelma siitä, miten organisaatio toteuttaa perustehtävänsä.

Perustehtävää ei pidä myöskään sekoittaa organisaation tausta-ajatukseen. Tausta-ajatus on perimmäinen tarkoitus, joka organisaatiolla on olemassaololleen. Yleensä tausta-ajatus on sellainen itsestään selvyys, jota ei erikseen mainita missään. Esimerkiksi kapitalistisen liikeyrityksen tausta-ajatuksena on aina liikevoiton tuottaminen sen omistajille, eikä tätä ole erikseen kirjattu yrityksen ns. missioon. Kommunistisen järjestön tausta-ajatus on kuitenkin yleensä määritelty sen ohjelmassa, jotta sen tarkoitusperistä saisi oikean kuvan. Kommunistisen puolueen tausta-ajatus voisi hyvin olla: *"Johtaa työväen luokkataistelua marxismi-leninismin viitoittamalla tiellä kohti sosialistista vallankumousta, proletariaatin diktatuuria ja luokatonta yhteiskuntaa."*

Taktiikka on tapa, jolla strategiaa toteutetaan yksityiskohtaisella tasolla. Kun strategia vastaa kysymykseen *mitä* tehdään, taktiikka vastaa kysymykseen *miten* tehdään. Taktiikasta on kyse esimerkiksi siinä miten yksittäinen tapahtuma hoidetaan olemassa olevilla resursseilla mahdollisimman taitavasti ja näyttävästi.

Demokraattinen sentralismi

Sentralismi merkitsee kommunistisissa järjestöissä eri toimintojen ja johtamisen keskittämistä. Sentralismi mahdollistaa järjestön mahdollisimman hyvän muuntautumiskyvyn ja työnjaon. Sentralismin tarkoituksena ei ole keskittää poliittista valtaa ja tämä taataan sentralismiin liittyvällä demokratialla.

Demokratialla vallankumouksellisessa järjestössä tarkoitetaan kaikkien jäsenten osallistumista poliittiseen toimintaan ja päätöksentekoon sekä kaikkien järjestön elinten valinnaisuutta. Muodollisella demokratialla, jossa passiiviset joukot valitsevat itseään markkinoivia virkamiehiä toimimaan heidän puolestaan, ei ole sijaa kommunistisessa järjestössä. Demokraattisen sentralismin edellytys on kaikkien järjestöön kuuluvien aktiivinen osallistuminen järjestön päämäärien toteuttamiseksi sekä järjestön elävät yhteydet kansanjoukkoihin.

DEMOKRAATTISEN SENTRALISMIN MUKAINEN PÄÄTÖKSENTEKO

Päätöksenteko kommunistisissa järjestöissä on lähtökohtaisesti hyvin demokraattinen prosessi. Perustavanlaatuiset strategiset linjaukset ja puolueen keskuselimen henkilövalinnat pyritään aina tekemään puoluekokouksissa, joissa mahdollisimman suuri osa puolueen jäsenistöstä on edustettuna.

Kommunistisissa puolueissa keskuselimellä on sentralisaation vuoksi hyvin tärkeä merkitys. Kommunistien laajoja joukkokokouksia ei ole mahdollista pitää kovinkaan usein, eikä kaikissa yhteiskunnallisissa tilanteissa lainkaan. Tämän vuoksi puolueen strateginen johto luovutetaan kokonaan keskuselimelle pitkiksikin aikaväleiksi. Tosin keskuselimen on päätöksenteossaan noudatettava *yhteisesti määriteltyä* strategista linjaa ja raportoitava puolueen alemmille tasoille toiminnastaan.

Keskuselimellä on viime kädessä päätösvalta myös taktisissa kysymyksissä. Tosin ei ole tarkoituksenmukaista, että keskuskomitean läpi viedään jokaisen pienimmänkin projektin toteutus, vaan että tarvittaessa keskuskomitealla on oikeus päättää yksittäisten projektien kohtaloista, jotteivät nämä olisi ristiriidassa puolueen yleisen linjan kanssa. Valtaosa puolueen päätöksenteosta tapahtuu siis keskuskomitean alaisuudessa.

Kommunistisissa järjestöissä kaikki elimet ovat alusta loppuun saakka valinnaisia. Siihen kuinka usein elimet ovat valittavissa vaikuttaa kuitenkin vallitseva yhteiskunnallinen tilanne ja erityisesti se, kuinka vapaasti kommunistit voivat toimia. Kärjistyneissä tilanteissa valinnaisuutta voidaan joutua karsimaan. Esimerkiksi yllättäen syttyneessä vallankumouksellisessa tilanteessa ei välttämättä ole aikaa ylimääräisille henkilövaaleille — fasistisessa järjestelmässä siihen ei ole edes mahdollisuutta. Elinten valinnaisuuden — ja demokratian yleensäkin —

edellytyksenä on, että puolueen jäsenille voidaan raportoida avoimesti puolueen elinten toiminnasta.

KOMMUNISTINEN JÄRJESTÖKURI JA JÄSENTEN VELVOLLISUUDET

Kommunististen järjestöjen päätöksenteossa pyritään käymään laajaa keskustelua kysymyksistä ennen varsinasta päätöstä. Päätöksen tultua jokaisen on toteutettava sitä, vaikka olisikin ollut eri mieltä asiasta lopullisen päätöksen kanssa. Jokaisessa äänestyksessä vähemmistö on velvollinen taipumaan enemmistön tahdon mukaiseen toimintaan. Tällä tavoin varmistetaan järjestön toiminnan yhtenäisyys ja se, etteivät mitkään oppositioryhmät tai nurkkakunnat pysty jarruttamaan sen toimintaa. Järjestöllä ja sen jäsenten yhteisillä päätöksillä ei ole merkitystä ilman kuria.

Selvitysvelvollisuus koskee jokaista kommunistisen järjestön elintä ja jäsentä. Selvitysvelvollisuus tarkoittaa sitä, että yksittäinen elin tai jäsen on *aina* velvollinen tekemään *selvityksen toiminnastaan* itseään ylemmälle elimelle. Tämä on välttämätöntä johtoelinten tilannekuvan ylläpitämiseksi ja demokratian toiminnan varmistamiseksi. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että yksittäinen jäsen raportoi omasta toiminnastaan osastonsa tai solunsa kokouksessa, ja osaston tai solun johtotehtävissä olevat puolestaan raportoivat koko osaston tai solun toiminnasta eteenpäin ylemmille elimille. Järjestön keskuselin raportoi toiminnastaan koko järjestölle sisäisen viestinnän kautta ja suuremmissa puoluekokouksissa.

Myös järjestön päätösten toteuttaminen käytännössä on kaikkien jäsenten velvollisuutena. Jos järjestö tyytyy siihen, että sen jäsenet maksavat jäsenmaksun ja lukevat satunnaisesti julkaisuja, tulee järjestö pian näivettymään. Tällöin se ei pysty käytännössä toteuttamaan demokraattista sentralismia.

Ei voida olettaa, että jokainen uhraa kaiken työpanoksensa järjestön hyväksi, mutta jokaisen jäsenen on toimittava mahdollisuuksiensa mukaan täydellä panoksella, elämäntilanteestaan riippuen. Jos jäsen ei pysty lainkaan toimimaan vallankumouksen hyväksi, ei hänen silloin kannata kuulua kommunistiseen järjestöönkään. Hän voi ilman jäsenyyttäkin lukea järjestön julkaisuja, äänestää sen jäseniä vaaleissa ja tehdä lahjoituksia sen toimintaan. Ns. paperijäsenet, jotka eivät osallistu toimintaan, saattavat aiheuttaa virheitä järjestön todellisia resursseja laskettaessa. Tästä syystä kommunistisessa järjestössä ei ole "paperijäseniä".

JÄSENTEN OIKEUDET

Jokaisella kommunistisen järjestön jäsenellä tulee olla *oikeus arvostella* minkä tahansa järjestön elimen tai jäsenen toimintaa. Kuitenkaan hän ei saa arvostella järjestön elimiä tai jäseniä julkisuudessa, siten että se vahingoittaa järjestöä ja antaa aseita sen vihollisille.

Jokaisella jäsenellä on äänioikeus oman osastonsa asioissa ja oikeus tulla valituksi mihin tahansa järjestön elimeen. Kommunistisen järjestön kaikilla jäsenillä on myös kattava *esityksenteko-oikeus*, mikä tarkoittaa sitä, että jäsenet voivat tehdä kaikille elimille perusteltuja esityksiä sen toimintaan liittyen.

Näiden järjestön toimintaan liittyvien oikeuksien lisäksi kommunistisen järjestön jäsenillä on *oikeus mielipiteisiin* ja *vakaumuksiin*, jotka eivät ole ristiriidassa kommunistisen toiminnan kanssa. Esimerkiksi jäsen voi olla uskovainen, kunhan ei järjestön jäsenyyden varjolla pyri levittämään tätä uskontoaan. Samoin järjestön jäsenellä voi olla järjestön yksittäisestä poliittisesta linjasta eroavia mielipiteitä, kunhan hän ei näiden mielipiteidensä varjolla harjoita järjestöä hajottavaa tai järjestön linjasta poikkeavaa toimintaa.

Opportunismi ja sen vaikutukset

Opportunismi on vallankumouksellisissa liikkeissä ilmenevää taipumusta luopua johdonmukaisesta vallankumouksellisuudesta. Opportunismia on jossain määrin ollut tähän mennessä kaikissa vallankumouksellisissa liikkeissä ja se on yleisin syy vallankumouksellisten liikkeiden virheelliseen politiikkaan ja tuhoutumiseen.

Opportunismin syntyminen ja ilmeneminen

Opportunismia ilmenee useissa eri muodoissa. Usein se on jaettu karkeasti kahteen lajiin: vasemmisto- ja oikeisto-opportunismiin. *Vasemmisto-opportunismi* suuntaa vallankumouksellista liikettä yleensä lahkolaisuuteen julistamalla yksinomaan vallankumouksellisia toimintamalleja. *Oikeisto-opportunismi* puolestaan mataloittaa vallankumouksellista toimintaa reformismin tasolle ja pyrkii luopumaan kommunistisen vallankumouksellisuuden perusperiaatteista. Kummallekin opportunismin lajille on ominaista dogmaattinen suhtautuminen yksittäisiin toimintamalleihin ja teoreettisiin oppeihin.

Opportunismin juuret ovat kapitalistisessa yhteiskunnassa. Opportunismia synnyttävät kapitalismissa vallitsevat aineelliset olosuhteet ja myös imperialistinen kulttuuri, kapitalistinen valtio ja sen oikeusjärjestelmä että imperialistien organisoimat erilaiset antikommunistiset järjestöt, kuten valtiolliset poliisit. Imperialistinen kulttuuri vaikuttaa epäsuorasti kaikkiin imperialismin oloissa eläviin ihmisiin.

Imperialismin keskusalueiden materiaaliset olosuhteet voivat, loppumattomine kulutushyödykkeineen ja helppoine nautintoineen, muodostua vaikeaksi vastustettavaksi kaikille vallankumouksellisille. "Tavaroiden taikamaailman" vaikutuksia käytännön poliittiseen toimintaan ei voida kiistää.

Valtiolliset poliisit ja imperialistiset tiedustelujärjestöt taas pyrkivät tuhoamaan vallankumoukselliset järjestöt soluttamalla näihin ilmiantajia ja muita

pettureita. Vasemmisto-opportunismi syntyy yleisimmin vastareaktiona oikeisto-opportunismille ja joskus myös antikommunististen järjestöjen provokaationa. Esimerkiksi CIA:n tiedetään perustaneen "maolaisia" puolueita hajottaakseen kommunistista liikettä maissa, joissa on kärjistynyt yhteiskunnallinen tilanne.

OPPORTUNISMIN LAJIT JA VAIKUTUKSET

Oikeisto-opportunismi on yleisin vallankumouksellisia liikkeitä uhkaava ilmiö. Oikeisto-opportunismia kutsutaan myös nimellä *revisionismi*, joka tulee opportunistien taipumuksesta esittää "uudenlaisia" — yleensä vallankumouksellisuutta vastustavia — näkemyksiä marxismista. Revisionistit saattavat toimia myös pelkkää hyväntahtoisuuttaan, eivätkä aina tietoisesti vastusta kommunismia.

Revisionistit kohottavat usein ns. lailliset ja *parlamentaariset keinot* kaiken muun edelle ja pyrkivät saamaan vallankumouksen aikaiseksi ikään kuin "demokraattisesti". Revisionismi on johtanut monet kommunistisista liikkeistä vajoamaan vallankumoukselliseen ammattitaidottomuuteen. Kaiken toiminnan muuttuessa ehdottoman julkiseksi on imperialististen tiedusteluelinten mahdollisimman helppo saada kaikki tarvittavat tiedot vallankumouksellisten tuhoamiseksi. Toinen revisionismin vaikutus on vallankumouksellisista *tavoitteista luopuminen* ja poliittisten *vaatimusten mataloittaminen* reformistisiksi eli kapitalismin puitteissa toteutettaviksi uudistuksiksi.

Revisionistinen opportunismi on tuhonnut monia kommunistisia puolueita. Merkittävimpiä ovat ehkä jo sosialismin oloissa toimineet *Neuvostoliiton kommunistinen puolue* ja *Kiinan kommunistinen puolue.*

Molemmat edellä mainitut puolueet lakkasivat toteuttamasta sosialistista vallankumousta, kun revisionistiset voimat saivat haltuunsa niiden tärkeimmät johtoelimet. Neuvostoliiton kommunistinen puolue toimi lopulta itse päätekijänä sosialistisen järjestelmän murtamisessa, samoin kuin Kiinan kommunistinen puolue nykyaikana. Revisionismi näissä kansainvälisesti merkittävistä kommunistisissa puolueissa vei myös useimmat nykyisistä "kommunistinen puolue" -nimeä kantavista järjestöistä niin syvälle opportunismin suohon, että siitä kärsitään vielä tänäkin päivänä.

Vasemmisto-opportunismi on usein ominaista todellisuudesta vieraantuneille pienpuolueille ja ryhmäkunnille. Sille tyypillistä on *dogmaattinen suhtautuminen* joihinkin tiettyihin vallankumouksellisiin toimintatapoihin ja aikaansa sidottuihin vanhoihin teorioihin sekä yhteistyökyvyttömyys muiden kommunististen tai pikkuporvarillisten tahojen kanssa. Vasemmisto-opportunistit ovat kyvyttömiä soveltamaan kommunistista teoriaa siten, että se olisi yhteydessä nykyajan luokkataistelutilanteeseen. Näin vasemmisto-opportunistiset liikkeet ovat heikkoja yhteiskunnallisen tilanteen muutoksissa, eivätkä pysty todellisuudessa johtamaan luokkataistelua. Täysin pystymetsästä vedetyillä uusilla kommunistisilla puolueilla on taipumusta kallistua tällaisiksi pienen porukan mitäänsanomattomiksi salaseuroiksi.

Useimmiten vasemmisto-opportunistisia lahkoja syntyy, kun järjestöt harjoittavat revisionistista politiikkaa. Siten vasemmisto-opportunismi on revisionistisen politiikan *yleinen vastareaktio*, mutta aiheuttaa sellaisenaan virheellistä politiikkaa ja entistä enemmän hajaannusta vallankumouksellisten riveissä.

Malliesimerkkeinä vasemmisto-opportunismista toimivat useimmat trotskilaiset järjestöt. Trotskilaiselle liikkeelle on ominaista jakautuminen useisiin toisiaan vastustaviin pienpuolueisiin, jotka saattavat korottaa yhden toimintamallin ehdottoman oikeaksi vallankumoukselliseksi menetelmäksi, minkä vuoksi yhteistyötä muiden järjestöjen kanssa ei voida tehdä. Suomessakin on tällä hetkellä kahdesta kolmeen trotskilaista puoluetta, joilla ei yhdelläkään ole kovin suurta vaikutusta yhteiskunnallisiin asioihin.

Opportunismin vastainen taistelu

Koska opportunismia ilmenee kaikissa vallankumouksellisissa liikkeissä, on sen vastainen taistelu jokaisen vallankumouksellisen järjestön perustavan-laatuinen tehtävä.

Revisionistit ja revisionistiset puolueet ovat työväenliikkeen sisäisiä vihollisia. Kommunistien on pyrittävä aina paljastamaan, kuinka opportunistit ja näiden järjestöt pelaavat jatkuvasti porvariston ja suurpääoman pussiin. Myös tiedotustoiminnassa on keskitettävä voimia opportunististen puolueiden ja johtajien imperialismia myötäilevän toiminnan paljastamiseen.

Kommunistien tulee pyrkiä erottamaan tietoiset opportunistit vaistonvaraisista. Valtaosa opportunismista johtuu usein vaistonvaraisista aineksista, jotka eivät ole tietoisia vallankumouksellisia sen enempää kuin vastavallankumouksellisiakaan. Sen vuoksi hyvä tapa vahvistaa järjestöä opportunismia vastaan on hyvin organisoitu opinto- ja valistustoiminta, jolla järjestön lähellä olevien tietoisuutta kohotetaan.

Vallankumouksellisten järjestöjen sisällä on tietoisia opportunisteja kohdeltava säälimättä. Kaikkein vaarallisimpia ovat kuitenkin imperialististen tiedustelujärjestöjen palkkaamat petturit. Näiden torjumiseksi täytyy vallankumouksellisten järjestää hyvin oma vastatiedustelunsa. Tietoisia opportunisteja ja pettureita vastaan järjestön sisäiset puhdistukset ovat oikeastaan ainoa kelvollinen ja täysin hyväksyttävä keino.

Tärkeää on myös kasvattaa jäseniä *maanalaisuuden hengessä* siten, että järjestö kykenee toimimaan äkillisissä kriisitilanteissakin tehokkaasti. Jo järjestörakenteen on oltava sellainen, ettei se paljasta kaikkia siihen kuuluvia, eikä ilmiantajien ole helppo saada kaikkea jäseniä ja järjestöä koskevaa tietoa. Jäsenistön

tulee varautua myös sellaiseen tilanteeseen, että pettureita on saatu solutetuksi sen korkeimpiin johtoelimiin.

Vaikka Suomessa elämmekin tällä hetkellä hyvin rauhalliselta ja demokraattiselta näyttävässä yhteiskunnassa, ei ole kovinkaan pitkä aika siitä, kun valtiollinen poliisi ylläpiti rekisteriä kaikista Suomen kommunistisiin järjestöihin kuuluvista. Tiedetään, että Suomen kommunistisen liikkeen tärkeimpiin johtoelimiin oli solutettu ilmiantajia. Myös CIA käytti 1950-1970-luvuilla merkittäviä summia suomalaisten antikommunististen järjestöjen, kuten Sdp:n, tukemiseen ja Skp:n soluttamiseen. Seuraukset olivat Suomen kommunistiselle liikkeelle tuhoisat.

Jokaisen marxisti-leninistin toiminnan — ja koko kommunistisen liikkeen toiminnan yleensä — on lähdettävä tieteellisestä maailmankatsomuksesta: asioita tarkasteltaessa ja toiminnasta päätettäessä on lähdettävä dialektiikasta ja materialismista; on ymmärrettävä luonnon ja ihmiskunnan historiallinen kehitys; on ymmärrettävä luokkayhteiskuntien ja erityisesti kapitalismin perusta sekä mitä siitä seuraa, mikä on työväenluokan ja kapitalistiluokan asema; on ymmärrettävä kapitalismin kehitys ja erityisesti sen nykyinen vaihe ja tulevan kehityksen suunta; on ymmärrettävä järjestäytyneen työväenluokan vallankumouksen välttämättömyys ja järjestäytyneen toiminnan oikeat muodot.

Lähteitä ja lisälukemista

1. luku
Materialistinen dialektiikka

Engels: Anti-Dühring
Engels: Ludwig Feuerbach ja klassisen saksalaisen filosofian loppu
Engels: Luonnon dialektiikka
Gramsci: Vankilavihkot
Mao: Käytännöstä
Mao: Ristiriidasta
Marx: Teesejä Feuerbachista
Ollman: Dance of Dialectics
Salo: Sosialismin teorian perusteet (osa 1)
Stalin: Dialektisesta ja historiallisesta materialismista

2. luku
Materialistinen historiankäsitys

Blom: Yhteiskuntateoria ja valtio
Dobb ym: Uuden maailman synty
Engels: Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä
Lenin: Valtio ja vallankumous
Marx: Gothan ohjelman arvostelua
Marx: Kansalaissota Ranskassa
Marx-Engels: Kommunistisen puolueen manifesti
Mehring: Historiallisesta materialismista
Salo: Sosialismin teorian perusteet (osat 3 ja 4)
Szczepanski: Sosiologian peruskäsitteet

3. luku
Lisäarvoteoria

Braverman: Labour and monopoly capital
Honkanen: Ortodoksian tuolla puolen
Mandel: Marxist Economic Theory
Marx: Kansantaloustieteen arvostelua
Marx: Lisäarvoteorioita
Marx: Palkkatyö ja pääoma
Marx: Pääoma I-III
Marx: Työpalkka, hinta ja voitto
Rubin: Essays on Marx's theory of value
Ruotsalainen: Työnarvoteorioiden tausta
Salo: Sosialismin teorian perusteet (osa 5)

4. luku
Imperialismiteoria

Heiskanen-Mäntylä(toim.): MarxIT
Lenin: Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena
Lenin: Itsemääräämisestä käydyn väittelyn yhteenvetoa
Lenin: Kansakuntien itsemääräämisoikeudesta
Lenin: Sosialistinen vallankumous ja kansakuntien itsemääräämisoikeus (teesit)
Lenin-Zinovjev: Sosialismi ja sota
Wallerstein: Historiallinen kapitalismi

5. luku
Puolueteoria

Gramsci: Tämän päivän Ruhtinas (Vankilavihkot 2)
Kuusinen: Teesit kommunististen puolueiden rakenteesta ja järjestötoiminnasta
Lenin: Kirje toverille organisaatiotehtävistämme
Lenin: Mitä on tehtävä?
Stalin: Leninismin perusteista
Toimijaopas (KomNL:n jäsenille)
Kommunistisen nuorisoliiton ohjelma ja säännöt
Kommunistisen puolueen ohjelma ja säännöt

Yleisesti sosialismin teoriasta

Engels: Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi
Lenin: Karl Marx
Salo: Sosialismin teorian perusteet
Schleifstein: Johdatus Marxin, Engelsin ja Leninin tutkimiseen

Internet-sivustot

komnl.net
marx2mao.com
marx2mao.com/RG.html
marxists.org
pistekom.com
sosialismi.net
sosialismi.net/stp/
kommunismi.info

Oppimisen ylistys

Opi perusasiat!
Niille, joiden aika on tullut,
se ei koskaan ole liian myöhäistä.
Opi kaikki aakkoset,
se ei riitä, mutta opi ne!
Älä anna sen harmittaa, vaan ala jo!
Sinun täytyy tietää kaikki,
sinun täytyy astua johtoon!

Opi, mies yömajassa,
opi, mies vankilassa,
opi, vaimo keittiössä,
opi, kuusikymmenvuotias.
Sinun täytyy astua johtoon!
Mene kouluun, koditon.
Hanki tietoja, vaikka palelet.
Nälkäinen, tartu kirjaan,
se on hyvä ase.
Sinun täytyy astua johtoon!

Älä pelkää kysyä, toveri.
Älä usko kuulopuheisiin, ota selvää.
Mitä itse et tiedä, sitä et tiedä.
Tarkista lasku;
sinun täytyy se maksaa.
Laske sormesi joka erälle ja kysy:
miksi tämä on näin?
Sinun täytyy astua johtoon!

Opi perusasiat!
Niille, joiden aika on tullut,
se ei koskaan ole liian myöhäistä.
Opi kaikki aakkoset,
se ei riitä, mutta opi ne!
Älä anna sen harmittaa, vaan ala jo!
Sinun täytyy tietää kaikki,
sinun täytyy astua johtoon!

Bertolt Brecht

"Marxisti-leninistin perusvihkossa" esitellään tiiviissä muodossa marxismi-leninismin ja kommunismin *ydinasiat:* materialistinen dialektiikka, materialistinen historiankäsitys, lisäarvoteoria, imperialismiteoria ja puolueteoria.

Vihko on tarkoitettu kaikille kommunismista kiinnostuneille. Erityisesti vihko palvelee opintokerho-opiskelijoiden tarpeita.

"Marxisti-leninistin perusvihko" on **PERUSASIAT**-sarjan ensimmäinen julkaisu. Sarjassa julkaistaan tiivistä perusopintomateriaalia opintokerhojen ja itseopiskelijoiden käyttöön.

Sarjan julkaisut ovat ehdoton hankinta jokaisen marxilaisen opintokerhon kirjastoon ja opiskelijan takataskuun.

ISBN 952-99453-2-9 (nid.)
ISBN 952-99453-3-7 (PDF)

PERUSASIAT
MARXISTI-LENINISTIN PERUSVIHKO
KomNL / Sosialismi.net
1